

На основу члана 203. став 3., а у вези члана 252. Закона о основама безбједности саобраћаја на путевима ("Службени гласник БиХ", број 6/06), министар комуникација и транспорта, у сарадњи са ентитетским министарствима унутрашњих послова у Босни и Херцеговини и Полицијом Брчко Дистрикта Босне и Херцеговине, доноси

ПРАВИЛНИК

О ДИМЕНЗИЈАМА, УКУПНОЈ МАСИ И ОСОВИНСКОМ ОПТЕРЕЋЕЊУ ВОЗИЛА, О УРЕЂАЈИМА И ОПРЕМИ КОЈУ МОРАЈУ ДА ИМАЈУ ВОЗИЛА И О ОСНОВНИМ УСЛОВИМА КОЈЕ МОРАЈУ ДА ИСПУЊАВАЈУ УРЕЂАЈИ И ОПРЕМА У САОБРАЋАЈУ НА ПУТЕВИМА ПОГЛАВЉЕ I. ОПШТЕ ОДРЕДБЕ

Члан 1.

Овим Правилником прописују се димензије возила, укупне масе возила, осовинска оптерећења возила и основни услови које морају да испуњавају уређаји и опрема на возилима у саобраћају на путевима и који на возилима морају бити уградjeni и изведeni тако да возила могу безбједно учествовати у саобраћају на путевима, као и други технички услови којима морају одговарати поједини уређаји на возилима који су од значаја за безбједност саобраћаја.

Члан 2.

- (1) Димензије возила, у смислу овог Правилника, су габаритне димензије возила и скупа возила и димензије возила које су од посебног значаја за безбједност саобраћаја на путевима.
- (2) Маса возила, у смислу овог Правилника, је највећа дозвољена и сопствена маса возила, носивост возила и маса којом возило притиска на подлогу (осовинска оптерећења).
- (3) Уколико то није овим Правилником другачије одређено димензије возила из става (1) овог члана одређују се у складу са BAS ISO 612 (*Road vehicles - Dimensions of motor vehicles and towed vehicles - Terms and definitions; Putina vozila - Димензије моторних и прикључних возила - Појмови и дефиниције*), у даљњем тексту стандард BAS ISO 612.
- (4) У смислу овог Правилника, поједини појмови који се користе код возила са погоном на плин имају следеће значење:
 - a) плин, као погонско гориво за возила, је течни нафтни плин, смјеса пропана и бутана, (UN ознаке 1965; међународне ознаке LPG = liquefied petroleum gas), у даљњем тексту LPG, или компримирани природни плин, чији радни притисак не прелази 22 MPa, тј. 220 бара, (UN ознаке 1971, међународне ознаке CNG = compressed natural gas), у даљњем тексту CNG;
 - b) Возило на плински погон је моторно возило које као погонско гориво користи LPG или CNG, самостално или као алтернативно гориво бензину или као гориво у смјеси са дизел горивом;
 - c) Сервисна радионица за сервисирање и преправку возила на плински погон (у даљњем тексту: сервисна радионица), је правно лице које испуњава прописане услове и које је од овлаштене институције добило одобрење да може сервисирати моторна возила на плински погон и на моторна возила може вршити уградњу уређаја и опреме за погон пливом;
 - d) Сервисер за преправку и сервисирање возила на плински погон (у даљњем тексту: сервисер), је запосленик сервисне радионице који је оспособљен да

врши уградњу и сервисирање уређаја за погон моторних возила пливом;

- e) Сертификат посуде под притиском која служи као резервоар плина за погон моторног возила (у даљњем тексту: сертификат), је документ који прописује овлаштена институција, а који овјерава инспекција надлежна за посуде под притиском;
- f) Ујверење за уређај уgraђen у возило на плински погон (у даљњем тексту: ујверење), је документ који прописује и издаје овлаштена институција;
- g) Картон овјере техничке исправности уређаја уgraђenог у возило на плински погон је образац који прописује овлаштена институција, а који овјерава станица техничког прегледа када утврди да је урађај за плин технички исправан.

Члан 3.

Под уређајима на моторним и прикључним возилима у саобраћају на путевима, у смислу овог Правилника, подразумијевају се:

- a) уређаји за управљање,
- b) уређаји за заустављање,
- c) уређаји за освјетљавање пута, означавање возила и за давање свјетлосних знакова,
- d) уређаји који омогућавају нормалну видљивост,
- e) уређаји за давање звучних знакова,
- f) уређаји за кретање возила уназад,
- g) уређаји за контролу и давање знакова,
- h) уређаји за одвођење и испуштање издувних гасова,
- i) уређаји за спајање вучног и прикључног возила,
- j) уређаји за погон возила на алтернативна горива (плин),
- k) остали уређаји од посебног значаја за безбједност саобраћаја (каросерија/кабина за возача и простор за путнике, гуме, блатобрани, бранице, заштитници од подлетања са задње стране возила, прикључници од подлетања са бочних страна возила, прикључци за сигурносне појасеве, прикључци за вучу, уређаји за обезбеђење возила од неовлаштене употребе, за одmrzavanje и одmaglivanje, дјечја сједишта, наслони за главу).

Члан 4.

Под опремом возила у саобраћају на путевима, у смислу овог Правилника, подразумијевају се:

- a) резервни точак;
- b) апарат за гашење пожара;
- c) знак за обиљежавање возила заустављеног на коловозу пута;
- d) опрема за пружање прве помоћи (кутија прве помоћи);
- e) клинасти подметачи;
- f) чекић за разбијање стакла;
- g) резервне сијалице и осигурачи;
- h) прслук за возача са свјетлосно рефлектујућим особинама;
- i) сигурносни појасеви;
- j) уже или полууга за вучу;

- k) зимска опрема;
 - l) знак за означавање спорих возила;
 - m) знак за означавање дугих возила.

ПОГЛАВЉЕ II. ДИМЕНЗИЈЕ И МАСЕ ВОЗИЛА

Члан 5.

- (1) Дужина моторних и приклучних возила, укључујући измјењиве надградње за прихватање терета као и свих уређаја који се при вожњи налазе на возилу, не смije прекорачити следеће вриједности:

- a) моторна и прикључна возила - са изузетком аутобуса и полуприколица 12,00 m
- b) двоосовински аутобуси/тролејбуси - укључујући и припадајуће дијелове који се могу скинути 13,50 m
- c) аутобуси/тролејбуси са више од двије осовине - укључујући и припадајуће дијелове који се могу скинути 15,00 m
- d) аутобуси/тролејбуси који су конструтивно изведени као зглобни (моторна возила чија је корисна површина подијељена путем зглоба, али код којих управљани дио не представља самостално возило) 18,75 m

- (2) Дужина комбинација возила (скупова возила), укључујући измјењиве надградње за прихватање терета као и свих уређаја који се при вожњи налазе на возилу, водећи рачуна о ставу (1) тачка а) овог члана, не смije прекорачити следећe вриједности:

- a) тегљач са полуприколицом као и комбинација возила (скупови возила) који по врстама одговарају овом опису, изузев скупа возила под тачком b) овог става 15,50 m
- b) тегљач са полуприколицом, при чему дјелимичне дужине не смију прекорачити сљедеће вриједности:
 1. растојање између вертикалне осе краљевог чепа и задњег дијела возила не већа од 12,00 m
 2. радијус предњег препуста не већи од 2,04 m (сви дијелови полуприколице испред краљевог чепа треба да буду обухваћени замисљеном кружницом описаном са датим радијусом са центром кружнице у вертикалној оси краљевог чепа) 16,50 m
- c) скупови возила (моторна возила са једном или двије приколице) изузев скупова возила под тачком 4. овог става 18,00 m
- d) скупови возила који се сastoјe из моторног возила и једне приколице за превоз терета, при чему дјелимичне дужине не смију прекорачити сљедеће вриједности.

- размак између предње најистуреније спољне тачке товарног простора иза кабине моторног возила и задње најистуреније спољне тачке товарног простора приколице скупа возила, уз одузимање размака између стражње најистуреније спољне тачке товарног простора моторног возила и предње најистуреније спољне тачке приколице скупа возила не већи од 15,65 m

2. размак између предње најистуреније спољне тачке товарног простора иза кабине моторног возила и стражње најистуреније спољне тачке товарног простора приколице скупа возила не већи од 16,40 m.

- (3) Код возила са надградњом, те теретних возила без кабине возача, дјелимичне дужине се односе на надградњу.

- (4) Код скупова возила који се састоје од аутобуса и приколице највећа допуштена дужина износи, уз поштовање одредби става (1) тачка a), b) и c) овог члана, 18,75 m.

- (5) Дужина или дјелимична дужина појединачног возила или скупа возила, са изузетком возила и скупа возила наведених у ставу (7) овог члана, је дужина у коју се убрајају сви елементи који се извлаче, преклапају, расклапају или на неки други начин причвршћују за возило, напријед или назад (до максимално могућег положаја), а које служе за придржавање терета, те опрема и уређаји који се за вријеме вожње налазе на возилу. При томе се код скупова возила њихова дужина мјери када средишње уздужне осе моторног возила и прикључног возила заједно чине праву линију. Код скупова возила који немају вучне елементе који омогућавају самосталну промјену дужине треба да задовоље и одредбе става (8) овог члана а да при томе нема вршења корекција управљања од стране возача или других лица. Уколико се користе вучни елементи који имају могућност самосталне промјене дужине, конструкција мора бити изведена тако да, након пролаза кроз кривину, ови поново заузму почетну дужину прије уласка у кривину и то без временског кашњења.

- (6) Дужине и дјелимичне дужине појединачних возила и скупова возила одређују се према стандарду BAS ISO 612, дефиниција 6.1.

- a) При мјерењу дужина или дјелимичних дужина (одступања у односу на споменути стандард) не узимају се у обзир:

 1. Брисачи и елементи за прање,
 2. Предње и задње регистарске таблице,
 3. Причвршћења и заштитни елементи за царинске пломбе,
 4. Елементи за обезбеђивање цераде и њени заштитни елементи,
 5. Свјетлосно-технички елементи,
 6. Огледала и други системи за индиректно остваривање видљивости,
 7. Водови за усисавање ваздуха,
 8. Уздужни граничници за промјенљиве надградње,
 9. Степенице и ручке,
 10. Хидрауличне подизне рампе или уређаји исте намјене у положају за вожњу.

11. Уређаји за спајање прикључног возила код моторних возила,
12. Код возила, изузев тегљача, споредни агрегати који се налазе испред товарног простора,
13. Код електричних возила елементи у облику полууга и слично који служе за преусмјеравање електричне енергије према возилу,
14. Спомни заштитници од сунца.
- b) Претходно речено важи само када предметни елемент не продужава товарни простор, нити директно нити индиректно. Уређаји или елементи код скупова возила који се постављају на задњи дио прикључног возила или на предњи дио моторног возила се, за разлику од претходних случајева, урачунају у укупну дужину скупа возила.
- (7) За скупове возила намијењених за превоз возила с обзиром на њихову дужину важе одредбе става (2) тачке d) овог члана, код комбинације возила тегљач полуприколице намијењених за превоз возила важе одредбе става (4) тачка b) овог члана. Прекорачења прописаних дужина путем елемената за додатно осигуравање и стабилизацију допуштених препуста терета код ових скупова возила и код комбинација тегљач полуприколице не узимају се у обзир при одређивању дужине, уколико превожени терет прелази преко предметних додатних елемената. При одређивању делимичних дужина мостова у правцу вожње, а који служе за превоз возила између моторног возила и приколице не узимају се у обзир.
- (8) Моторна возила и сколови возила, укључујући измеђиве надградње за прихватавање терета као и свих уређаја који се при вожњи налазе на возилу, морају бити тако конструисана и изведена да приликом вожње у кругу од 360° пребрисана површина круга, спољњег радијуса 12,50 m, не буде шира од 7,20 m. При томе предња најистуренија тачка моторног возила, а код возила који имају задњу управљиву осовину задња најистуренија тачка, мора бити вођена по кругу радијуса 12,5 m. При уласку у претходно описаны круг у правцу тангенте на њега не смије ниједан дио моторног возила или скупа возила прекорачити овај правац више од 0,80 m. Изузетак од ове одредбе чине самоходни комбајни који при уласку у претходно описаны круг по тангенти, правац тангенте смију прекорачити до 1,6 m ван круга. Код аутобуса/тролејбуса се при мировању возила на подлози испртава линија која иде дуж оне вертикалне стране возила која је окренута ван круга, а која тангира круг. Код аутобуса/тролејбуса који су изведени као зглобна возила два крута дијела морају бити постављена паралелно према овој површини. Ако возило из праволинијске вожње улази у претходно описану пребрисану површину, то ниједан дио не смије дату вертикалну раван прекорачити за више од 0,60 m.
- (9) Одредбе овог члана не примјењују се за возила оружаних снага БиХ и полицијских агенција у БиХ (МУП, СИПА, ДГС, ОСА, и сл.) уколико су то возила врло уско специјализоване намјене и као таква се не користе ни у једном другом сегменту друштва.
- Члан 6.
- (1) Ширина моторних и прикључних возила, укључујући измеђиве надградње за прихват терета као и свих уређаја који се при вожњи налазе на возилу, изузимајући уређаје за чишћење снijега и возила намијењених за зимско одржавање путева, могу имати следеће максималне вриједности:
- a) Уопште 2,55 m
- b) код возила намијењених за польопривреду и шумарство, којима се обавља одређени специфичан рад, као и код вучних возила или специјалних возила која су предвиђена за прихватање оруђа за польопривреду или шумарство, као и возила која су опремљена оруђима и уређајима намијењених за одржавање путева 3,00 m
- c) приколице које вуку мотоцикл, бицикл с мотором, и други двоточкаши 1,00 m
- d) возила са сталним или измеđivim климатизованим надградњама, које су намијењене и опремљене за превоз роба у темпираним окружењу и чији су бочни зидови укључујући и топлотну изолацију минималне дебљине 45 mm 2,60 m
- e) путничка возила 2,50 m
- (2) Највећа допуштена ширина моторних и прикључних возила одређује се према стандарду BAŠ ISO 612, дефиниција 6.2. Мјерење се спроводи са затвореним вратима и прозорима и точковима окренутим у уздужном правцу возила. При мјерењу ширине (одступања у односу на споменути стандард) не узимају се у обзир:
- a) Причвршења и заштитни елементи за царинске пломбе,
- b) Елементи за обезбеђивање цераде и њени заштитни елементи,
- c) Истурени флексибилни елементи система за заштиту од прскања (латобрани) изведених у складу директиве 91/226/EЕC од 27.03.1991. год.
- d) Свјетлосно-технички елементи,
- e) Огледала и други системи за индиректно остваривање видљивости,
- f) Степенице које се могу извлачiti или преклопiti намјештене у положај при вожњи,
- g) Хидрауличне подизне рампе или уређаји исте намјене у положају за вожњу, уколико нису више од 10 mm бочно истурени у односу на возило, те да су предњи односно задњи ћошкови ових уређаја заобљени са минималним радијусом од 5 mm, а предње и задње ивице заобљене са минималним радијусом од 2,5 mm,
- h) Показивачи дефекта пнеуматика,
- i) Показивачи притиска у пнеуматицима,
- j) Деформација пнеуматика у зони налијегања.
- (3) Одредбе овог члана не примјењују се за возила оружаних снага БиХ и полицијских агенција у БиХ, уколико су то возила врло уско специјализоване намјене и као таква се не користе ни у једном другом сегменту друштва.
- Члан 7.
- (1) Висина моторних и прикључних возила, укључујући измеђivе надградње за прихватавање терета као и свих уређаја који се при вожњи налазе на возилу, може имати максималну вриједност 4 m.
- (2) Висина возила одређује се према стандарду BAS ISO 612, дефиниција 6.3. При мјерењу висине возила (одступања у односу на споменути стандард) не узимају се у обзир:
- a) Савитљиве антене,
- b) Код електричних возила елементи у облику полууга и слично који служе за преусмјеравање електричне енергије према возилу, у подигнутом положају.

- (3) Код возила који имају могућност мијењања висине путем система који се налази на осовинама возила (нпр. пнеуматски систем осллањања и сл.) њихов утицај на промјену висине возила треба узети у обзир.
- (4) Одредбе овог члана не примјењују се за возила оружаних снага БиХ и полицијских агенција у БиХ, уколико су то возила врло уско специјализоване намјене и као таква се не користе ни у једном другом сегменту друштва.

Члан 8.

Одредбе чланова 5., 6. и 7. овог Правилника не примјењују се на бицикле с мотором, лаке мотоцикле, лаке трицикле и четвероцикли, мотоцикле с бочном приколицом, трицикле и четвероцикли, а чије димензије могу имати следеће максималне вриједности:

a) Ширина

1. лаки трициклы и четвероцикли, мотоцикли с бочном приколицом, трициклы и четвероцикли 2,00 m
2. бицикли с мотором, лаки мотоцикли и мотоцикли 1,00 m

b) Висина

2,50 m

c) Дужина

4,00 m

Члан 9.

За вриједности наведене у члановима 5., 6., 7. и 8. овог Правилника, нема толерантних вриједности.

Члан 10.

- (1) Препуст на моторним и прикључним возилима може износити највише 50% размака између осовина.
- (2) Изузетно од одредбе става (1) овог члана, на двосовинским моторним возилима са кабином изнад мотора и на аутобусима, препуст може износити највише 60% размака између осовина, а на аутобусима са мотором између предње и задње осовине највише 63% размака између осовина.
- (3) Одредбе ставова (1) и (2) овог члана се не примјењују на возила са утврђеним уређајима за обављање одређених радњи.
- (4) За полуприколице, уместо размака између осовина, узима се растојање између вертикалне осе обртног постоља и симетрале осовина, односно задње осовине полуприколице.
- (5) Одредбе овог члана не примјењују се за возила оружаних снага БиХ и полицијских агенција у БиХ, уколико су то возила врло уско специјализоване намјене и као таква се не користе ни у једном другом сегменту друштва.

Члан 11.

- (1) Технички допуштено осовинско оптерећење је оптерећење које се не смије прекорачити, уз поштовање издржљивости материјала и наведених одредби у следећим члановима овог Правилника:
 - a) гуме на возилима: према члану 120. овог Правилника;
 - b) уређаји за заустављање возила: према члановима 17. до 22. овог Правилника
- (2) Технички допуштена укупна маса возила је маса која се не смије прекорачити, уз поштовање издржљивости материјала и наведених одредби у следећим члановима овог Правилника:

- a) однос бруто снага мотора према укупној маси возила: према члану 15. овог Правилника
- b) уређаји за заустављање возила: према члановима 17. до 22. овог Правилника
- (3) Дозвољено осовинско оптерећење је оптерећење које се, уз поштовање одредби ставова (1) и (4) овог члана не смије прекорачити. Допуштена укупна маса је маса која се, уз поштовање одредби ставова (2), (5) и (6) овог члана не смије прекорачити. Допуштена осовинска оптерећења и допуштена укупна маса се при употреби возила као и скупа возила морају испоштовати.
- (4) Код моторних и прикључних возила са гумама у складу са чланом 73. овог Правилника, изузев ваљака за поправку пута, осовинско оптерећење може имати следеће максималне вриједности:
 - a) Оптерећење од једне осовине:

1. појединачне осовине	10,00 t
2. појединачне осовине (погоњске)	11,50 t
 - b) Оптерећење од удвојених осовине, уз поштовање одредби за оптерећење од једне осовине:

1. за осовине са међусобним растојањем мањим од 1 m	11,50 t
2. за осовине на међусобном растојању већем или једнаком од 1 m а мањем од 1,3 m	16,00 t
3. за осовине на међусобном растојању већем или једнаком 1,3 m а мањем од 1,8 m	18,00 t
4. за осовине на међусобном растојању већем или једнаком 1,3 m а мањем од 1,8 m	19,00 t
 - c) Оптерећење од дуплих осовина за прикључна возила, уз поштовање одредби за оптерећење једне осовине:

1. за осовине са међусобним растојањем мањим од 1 m	11,00 t
2. за осовине на међусобном растојању већем или једнаком од 1 m а мањем од 1,3 m	16,00 t
3. за осовине на међусобном растојању већем или једнаком 1,3 m а мањем од 1,8 m	18,00 t
4. за осовине на међусобном растојању већем или једнаком 1,8 m	20,00 t

- d) Оптерећење од три осовине, уз поштовање одредби за оптерећење од дуплих осовина:
1. за осовине на међусобном растојању не већем од 1,3 m 21,00 т
 2. за осовине на међусобном растојању већем од 1,3 m а мањем од 1,4 m 24,00 т

Уколико се на осовинама налазе другачији точкови него што је то описано у ставу (1) овог члана, највеће дозвољено осовинско оптерећење износи 4 т.

- (5) Највећа укупна маса моторних и прикључних возила опремљених са точковима у складу са одредбама члана 120. овог Правилника, изузев полуприколица и приколица са рудом без окретног постоља (укључујући и приколице са централно постављеном осовином), те уз поштовање одредби за дозвољена осовинска оптерећења, може имати следеће максималне вриједности:

- a) За возила са не више од двије осовине:
Моторна возила и приколице по	18,00 т
- b) За возила са више од двије осовине - осим моторна возила према тачкама c) и d) овог става:
1. моторна возила	25,00 т
2. моторна возила са осовинским оптерећењем дуплих осовина према ставу (4) тачка b) алинеја 4. овог члана	26,00 т
3. приколице	24,00 т
4. аутобуси, који су конструкцијно изведени као зглобна возила	28,00 т
- c) За возила са више од три осовине - осим моторних возила према тачки d) овог става:
1. моторна возила са паром дуплих осовина, код којих је растојање између њихових средишта најмање 4 m	32,00 т
2. моторна возила са двије управљиве осовине и са оптерећењем дуплих осовина према ставу (4), тачка b) алинеја 4. овог члана и да њихово највеће дозвољено оптерећење не прелази 5 т по сваком метру растојања између средишта осовина које су најближе предњем крају односно задњем крају возила.	32,00 т
- d) моторна возила са више од четири осовине уз поштовање одредби тачке c) овог става 32,00 т

- (6) Код скупова возила (укључујући комбинације тегљач са полуприколицом), уз поштовање одредби за дозвољена осовинска оптерећења, осовинска оптерећења код приколица и појединачних возила, највећа дозвољена укупна маса може имати следеће максималне вриједности:

- a) Скуп возила са мање од 4 осовине 28,00 т
- b) Скуп возила са 4 осовине и то:
1. Моторно возило са двије осовине и приколица са двије осовине 36,00 т
 2. Тегљач са двије осовине и полуприколица са двије осовине и то:
 - 2.1) при растојању између осовина код полуприколица већем или једнаком 1,3 m 36,00 т
 - 2.2) при растојању између осовина код полуприколица већем или једнаком 1,8 m, уколико је погонска осовина тегљача осовина

опремљена са удвојеним гумама и ваздушним ослањањем или неким системом еластичног ослањања који се може сматрати еквивалент претходном а у складу са одредбама члана 120. овог Правилника 38,00 т

3. Други скупови возила са четири осовине и то:
3.1) са моторним возилом према ставу (5), тачка b) алинеја 1.овог члана	35,00 т
3.2) са моторним возилом према ставу (5), тачка b) алинеја 2.овог члана	36,00 т

- c) Скупови возила са више од четири осовине 40,00 т

- d) Скуп возила који сачињава троосовински тегљач са двоји или тројосовинском полуприколицом који, у складу са директивом Савјета 92/106/EU од 07.12.1992. год., превозе 40-стопни ISO контејнер у сврху посебних, комбинованих превоза између чланица EU 44,00 т

- (7) Одредбе става (5) овог члана се не примјењују на троосовинске зглобне аутобусе бицикле са мотором са три точка, мотоцикле са три точка, лаке четвероцикли и четвороцикли, а чије највеће укупне масе могу имати следеће максималне вриједности:

a) Троосовински зглобни аутобуси	28,00 т
b) Бицикли с мотором са три точка	0,57 т
c) Мотоцикли са три точка за превоз путника	1,30 т
d) Мотоцикли са три точка за превоз терета	2,50 т
e) Лаки четвероцикли	0,35 т
f) Четвероцикли за превоз путника	0,40 т
g) Четвероцикли за превоз терета	0,55 т
h) Остале моторна и прикључна возила или скуп возила која нису посебно напоменута у овом члану Правилника	4,00 т

Члан 12.

- (1) Дозвољена укупна маса према члану 11. став (6) овог Правилника прорачунава се на следећи начин:
- a) Код скупова возила као збир дозвољених укупних маса вучног возила и приколице,
- b) Код скупова возила са приколицама са рудом без окретног постоља (укључујући и приколице са централно постављеном осовином) као збир дозвољених укупних маса вучног возила и приколице са рудом без окретног постоља, умањен за вриједност која је од следеће наведених већа:
1. дозвољено вертикално оптерећење на вучном уређају вучног возила, или
 2. дозвољено вертикално оптерећење руде приколице са рудом без окретног постоља на мјесту споја са вучним возилом, а за случај да су те вриједности једнаке, за ту вриједност.
- c) Код скупа возила који чине тегљач и полуприколица као збир дозвољених укупних маса тегљача и полуприколице, умањен за вриједност која је од следеће наведених већа:
1. дозвољено оптерећење седла тегљача, или
 2. дозвољено оптерећење полуприколице на мјесту њеног ослањања на тегљач, а за случај да су те вриједности једнаке, за ту вриједност.
- (2) Уколико се при претходно описаном начину прорачунавања добијају вриједности веће од: 28,00 т; члан 11, став (6), тачка a),

36,00 t; члан 11, став (6), тачка б) алинеје 1), 2,2) и 3,2)

38,00 t; члан 11, став (6), тачка б) алинеја 2,2)

35,00 t; члан 11, став (6), тачка б) алинеја 3,1)

40,00 t; члан 11, став (6), тачка с), или

44,00 t; члан 11, став (6), тачка д) овог Правилника,

дозвољене укупне масе износе 28,00 t, 36,00 t, 38,00 t, 35,00 t, 40,00 t, односно 44,00 t.

Члан 13.

На погонске точкове теретних моторних возила и скупова возила, ако је возило оптерећено и у мировању на хоризонталној равни, мора отпадати најмање једна четвртина највеће дозвољене масе возила односно скупа возила.

Члан 14.

Растојање између средишта задње осовине моторног возила и средишта прве осовине приколице мора износити најмање 3,0 m, а код скупа возила тегљач полуприколице и код скупа возила намијењених за пољопривреду и шумарство који се састоје из вучног возила и приколице са надградњом за обављање одређеног рада, најмање 2,5 m. Ово не важи за скуп возила код којих највећа дозвољена маса вучног возила не износи више од 7,5 t или приколице не износи више од 3,5 t.

Члан 15.

- (1) Однос бруто снаге мотора изражене у киловатима и највеће допуштене масе возила изражене у тонама мора бити:
 - a) за путничке аутомобиле, комбиноване аутомобиле и мотоцикле најмање 15 kW/t;
 - b) за лаке трицикле и четвороцикли најмање 6 kW/t;
 - c) за трицикле и четвороцикли:
 1. за превоз лица најмање 15 kW/t;
 2. за превоз терета најмање 16 kW/t;
 - d) за аутобусе, осим аутобуса зглобнога конструкцијног састава најмање 9 kW/t;
 - e) за теретна возила најмање 7 kW/t;
 - f) за аутобусе зглобнога конструкцијног састава најмање 6 kW/t;
 - g) за радна и специјална возила намијењена обављању комуналних услуга, теретне аутомобиле намијењене за обављање превоза у пољопривреди, шумарству, грађевинарству и рударству те за скупове моторних и прикључних возила најмање 4 kW/t;
 - h) за возила на електрични погон:
 1. с напајањем из мреже примјењују се одредбе тачке 2. до 4. овог става,
 2. с напајањем из властитог извора електричне енергије:

за возила намијењена превозу особа најмање 3 kW/t, осим за бицикле с електричним мотором,

за возила намијењена превозу терета најмање 2 kW/t.
- (2) Одредбе овог члана не примјењују се за возила оружаних снага БиХ и полицијских агенција у БиХ, уколико су то возила врло уско специјализоване намјене и као таква се не користе ни у једном другом сегменту друштва.

ПОГЛАВЉЕ III. УРЕЂАЈИ НА МОТОРНИМ И ПРИКЉУЧНИМ ВОЗИЛИМА

Одељак А. Уређаји за управљање возилом

Члан 16.

- (1) Уређај за управљање возилом мора бити сигуран и изведен тако да возач може лако, брзо и на безбедан начин мијењати смјер кретања возила. По указаној потреби неопходно је уређај опремити са помоћним системом који олакшава управљање возилом. Помоћни систем мора конструктивно бити изведен тако, да његов евентуални квр не утиче на управљивост возилом.
- (2) Уређај за управљање возилом из става (1) овог члана мора бити такав да се предњи точкови возила што се налазе у положају закретања, при кретању возила по водоравној равној површини, након ослобађања точка управљача, сами враћају у положај за праволинијско кретање.
- (3) Слободан ход точка управљача на возилу не смије бити већи од 30°.

Одељак В. Уређаји за заустављање возила

Члан 17.

- (1) Уређаји за заустављање (у даљњем тексту: кочни системи) на моторним и прикључним возилима морају бити уграђени и изведени тако да возач може возило на безбедан, брз и ефикасан начин зауставити, без обзира на степен оптерећења возила и нагиб пута по коме се возило креће, те обезбиједити возило у непокретном положају на путу са нагибом.
- (2) Под кочним системом из става (1) овог члана подразумијевају се:
 - a) радна кочница,
 - b) помоћна кочница,
 - c) паркирна кочница.
- (3) Радна кочница мора бити таква да омогући возачу да возило заустави на безбедан, брз и ефикасан начин, без обзира на близину кретања возила, оптерећење возила и нагиб пута. Та кочница треба омогућити регулисање интензитета кочења с возачког мјеста, а да притом возач не испушта управљач из руку, и она треба да дејствује подједнако на точкове који се налазе на истој осовини.
- (4) Помоћна кочница мора бити таква да омогући возачу да возило кочи, односно заустави на одговарајућем одстојању, ако откаже радна кочница. Помоћна кочница мора бити постављена тако да је возач може лако и брзо употребити с возачког мјеста, при чему му једна рука мора бити слободна ради управљања возилом.
- (5) Паркирна кочница на моторним и прикључним возилима, осим на бициклима с мотором и мотоциклима, мора бити таква да се помоћу ње паркирано возило може обезбиједити у закоченом положају одговарајућим механичким уређајем. Паркирна кочница мора бити постављена у моторном возилу тако да је возач може активирати са возачког мјеста, а у прикључном возилу, тако да је може активирати возач са возачког мјеста или лице које је ван возила. Паркирна кочница на прикључним возилима за превоз лица мора постављена тако да се може активирати из возила.
- (6) Одредбе овог члана не примјењују се за возила оружаних снага БиХ и полицијских агенција у БиХ, уколико су то возила врло уско специјализоване намјене и као таква се не користе ни у једном другом сегменту друштва.

Члан 18.

- (1) Радна, помоћна и паркирна кочница на моторном и прикључном возилу, морају бити уграђене и изведене тако да на поуздан и безбједан начин зауставе возило.
- (2) Радна, помоћна и паркирна кочница моторних возила из става (1) овог члана, осим на мотоциклу могу бити комбиноване тако:
- да постоје најмање двије команде независне једна о другој и да команда радне кочнице буде независна и одвојена од команде паркирне кочнице;
 - да команда помоћне кочнице буде независна о команде паркирне кочнице, ако је паркирна кочница такве конструкције да се не може ставити у дејство при кретању возила.
- (3) Радна кочница моторних возила из става (1) овог члана мора дјеловати на све точкове.
- (4) Радна и паркирна кочница морају дјеловати на површину која је са точковима стално повезана довољно чврстим дјеловима.
- (5) Ако откаже кочница на било којој осовини прикључног возила спојеног с моторним возилом из става (1) овог члана као вучним возилом, мора бити обезбеђено несметано кочење кочницама постављеним у том вучном возилу. Ова одредба примјењује се за возила први пут регистрована у Босни и Херцеговини од 1. јануара 1971. године.
- (6) Уређаји или програми код електронски управљаних кочних система којима се обезбеђује непрекидно подешавање сile кочења сразмерно промјени оптерећења на моторним и прикључним возилима, осим на аутобусима за градски саобраћај, као и на прикључним возилима највеће дозвољене масе до 1,5 т и на прикључним возилима с налетном кочницом, која на било којој задњој осовини имају промјену оптерећења "пуно-празно" већу од 40% од највећега осовинског оптерећења, морају бити уграђени и изведени тако да обезбеђују непрекидно подешавање сile кочења сразмерно промјени оптерећења. Ова одредба примјењује се на теретна и прикључна возила изнад 10 т и на аутобусе изнад 7 т највеће дозвољене масе која су први пут регистрована у Босни и Херцеговини након 01. јануара 1973. године, те на сва теретна моторна, прикључна возила и аутобусе који су први пут регистрована након 1. јануара 1980. године.
- (7) На моторним и прикључним возилима која имају еластично вјешање осовина помоћу опруга чији је прогиб опруга за стање оптерећења "пуно-празно" мањи од 25 mm, не морају бити уграђени уређаји којима се обезбеђује непрекидно подешавање сile кочења сразмерно промјени оптерећења.
- (8) Успоравач за дуготрајно успоравање на моторним возилима највеће дозвољене масе изнад 5 t, која су предвиђена за вучу приколица највеће допуштене масе изнад 7 t, односно полуприколица са седлом код које дио највеће дозвољене масе који отпада на осовине прелази 7 t, те на моторним возилима највеће дозвољене масе изнад 9 t, мора бити уграђен и изведен тако да обезбеђује дуготрајно успоравање возила. Одредба се односи на моторна возила први пут регистрована у Босни и Херцеговини након 1. јануара 1980. године.
- (9) Структура преносног механизма радне кочнице на моторним возилима највеће дозвољене масе изнад 10 t мора бити таква да се кочнице на осовинама активирају помоћу најмање два међусобно независна извора енергије тако да, откаже ли кочење на једној осовини, постоји могућност несметаног кочења на другој осовини или другим осовинама. Остатак ефикасности кочног уређаја за
- радно кочење може бити најмање 30% од норматива прописаног за радну кочницу из овог Правилника. Ова одредба примјењује се на теретна и прикључна возила изнад 10 t и на аутобусе изнад 7 t највеће дозвољене масе која су први пут регистрована у Босни и Херцеговини након 1. јануара 1973. године, те на сва теретна, прикључна возила и аутобусе који су први пут регистрована након 1. јануара 1978. године. Сва моторна возила први пут регистрована након 1. јануара 1988. године морају имати двокружни кочни систем.
- (10) Структура кочног система за радно кочење моторних возила која морају испуњавати услове из става (9) овог члана, а предвиђена су за вучу прикључних возила, мора бити такав да обезбиједи могућност рада двоводне кочне инсталације на прикључним возилима.
- (11) Код моторних и прикључних возила, те код скупа возила дјеловање кочница за поједине осовине мора бити синхронизовано.
- (12) Са кочним антиблокирајућим системом (ABS), који је у складу с Правилником ЕСЕ-R 13, морају бити опремљена сљедећа возила:
- аутобуси којима највећа дозвољена маса прелази 12 t, осим аутобуса за градски саобраћај (важи за возила произведена након 1. јануара 1994.).
 - теретна возила и тегљачи којима највећа дозвољена маса прелази 16 t, а који су предвиђени за вучу приколица којима највећа дозвољена маса прелази 10 t или полуприколица којима осовинско оптерећење прелази 10 t (важи за возила произведена након 1. јануара 1998.).
 - приколице којима највећа дозвољена маса прелази 10 t и полуприколице којима осовинско оптерећење прелази 10 t (важи за возила произведена након 1. јануара 1998.).
 - возила намјењена за превоз опасних материја у складу са Међународним споразумом о превозу опасних материја друмским путем (у даљњем тексту: ADR споразум) и то: теретна возила и тегљачи којима највећа дозвољена маса прелази 16 t, те вучна возила која су предвиђена за вучу прикључних возила код којих збир осовинских оптерећења прелази 10 t, као и прикључна возила код којих збир свих осовинских оптерећења прелази 10 t (важи за возила произведена након 1. јануара 1994.).
- (13) Одредбе става (7) овога члана се не примјењују на возила опремљена пнеуматским системом еластичног ослањања.
- (14) Одредбе овог члана се не примјењују за возила оружаних снага БиХ и полицијских агенција у БиХ, уколико су то возила врло уско специјализоване намјене и као таква се не користе ни у једном другом сегменту друштва.

Члан 19.

Кочни системи на бициклима с мотором, лаким мотоциклима, мотоциклима с бочном приколицом или без ње, лаким трициклима и четвороциклима, трициклима и четвороциклима морају бити изведени и уграђени као два независна кочна система с посебним уређајима за њихово активирање на предњу и задњу осовину, односно на предњу или само на задњу осовину.

Члан 20.

Кочни систем на мотоциклима с бочном приколицом мора бити уграђен и изведен као два независна кочна система с посебним уређајима за њихово активирање на предњи и задњи, односно на предњи или само на задњи точак. Бочна приколица

мора бити додатно кочена као дио радне кочнице ако без ње мотоцикл не задовољава норматив ефикасности кочног система из члана 159 став (2) овог Правилника.

Члан 21.

- (1) Кочни систем на моторним возилима с три точка чији су точкови симетрично распоређени према уздужној средишњој равнини возила и чија највећа дозвољена маса не прелази 1,2 т мора бити уgraђен и изведен као два независна кочна система, од којих један дјелује на предњи точак, односно на предње точкове, а други на задњи точак односно на задње точкове.
- (2) На моторном возилу из става (1) овог члана мора бити уgraђена и изведена паркирна кочница тако да се помоћу ње обезбиједи возило у закоченом положају.
- (3) На моторна возила из става (1) овог члана чија највећа дозвољена маса прелази 1,2 т, примјењују се одредбе члана 18. ставови од (1) до (4) овог Правилника.

Члан 22.

- (1) Кочни систем на прикључним возилима чија највећа дозвољена маса не прелази 0,75 т не мора бити уgraђен и изведен тако да задовољава одредбе из члана 17. став (1) овог Правилника.
- (2) Радна кочница на прикључним возилима чија највећа дозвољена маса прелази 0,75 т, а која су први пут регистрована након 1. јануара 1972. год, мора бити уgraђена и изведена тако да дјелује на све точкове приколице, односно полуприколице, а паркирна кочница тако да дјелује на одговарајући број точкова да би се остварио прописани кофицијент кочења.
- (3) Радна кочница прикључног возила мора бити изведена тако да је возач може током вожње употребити с возачког мјеста помоћу команде којом ставља у дјеловање радну кочницу вучног возила. На прикључном возилу чија највећа дозвољена маса не прелази 3,5 т радна кочница може бити изведена с инерционом командом.
- (4) Кочни систем радног кочења на прикључном возилу чија је највећа дозвољена маса изнад 0,75 т мора бити уgraђен и изведен с аутоматском командом којом се активира радно кочење прикључног возила, ако се прекине уређај за спајање са вучним возилом.
- (5) Радна кочница на приколици с једноструком осовином и на једноосовинској приколици чија највећа дозвољена маса не прелази 1,5 т и која је с вучним возилом спојена рудом, а крути се терет ослања истовремено на вучно возило и приколицу (стабла, цијеви, шине итд.), мора бити уgraђена и изведена тако да обезбиједи радно кочење приколице. Ако је највећа дозвољена маса приколице од 0,75 т до 1,5 т и ако је два пута мања од масе вучног возила, не мора имати уређај којим се обезбеђује радно кочење.
- (6) На приколицама без кочнице или с инерционом командом мора бити уgraђена и изведена помоћна унакрсна прикључна веза која ће, ако се главна веза прекине, спријечити да руда, односно приколица скрене у страну или ће активирати радну кочницу.
- (7) Кочни систем на приколицама чија највећа дозвољена маса прелази 7 т, односно на полуприколицама са седлом чија је највећа дозвољена маса која је умањена за масу што оптерећује седло већа од 7т морају бити уgraђен и изведен као двоводни пнеуматски преносни механизам. Ова одредба се односи на прикључна возила први пут регистрована у Босни и Херцеговини од 1. јануара 1978. године. Сва прикључна возила са пнеуматском кочном инсталацијом први пут регистрована након 1. јануара 1988. године морају имати двоводни кочни систем

- (8) Одредбе овог члана не примјењују се за возила оружаних снага БиХ и полицијских агенција у БиХ, уколико су то возила врло уском специјализоване намјене и као таква се не користе ни у једном другом сегменту друштва.

Одјељак C. Уређаји за освјетљавање пута, означавање возила и за давање свјетлосних знакова

Члан 23.

- (1) Под уређајима за освјетљавање пута, означавање возила и за давање свјетлосних знакова на моторним и прикључним возилима, у смислу овог Правилника, подразумијевају се:
 - a) уређаји за освјетљавање пута;
 - b) уређаји за означавање возила;
 - c) уређаји за давање свјетлосних знакова.
- (2) На возилима не смију бити постављени никакви други уређаји за освјетљавање, означавање и давање свјетлосних знакова, осим оних из става (1) овог члана.
- (3) За све уређаје за освјетљавање пута, означавање и давање свјетлосних знакова, који су уgraђени на моторно возило или скуп возила, мора се обезбиједити такво напајање електричном енергијом које ће омогућити неометан рад ових уређаја под свим уобичајеним експлоатационим условима.
- (4) У уређајима за освјетљавање пута, означавање возила и давање свјетлосних знакова смију се употребљавати само они извори свјетlostи који су самом конструкцијом ових уређаја и предвиђени.

Члан 24.

- (1) Уређаји за освјетљавање пута и за давање свјетлосних знакова постављени на предњој страни моторног и прикључног возила не смију давати свјетlost црвene боје видљиву с предње стране возила ни свјетlost bijele боје од свјетала и рефлектирујућих материја постављених на задњој страни возила, односно видљивих са задње стране возила.
- (2) Уређаји из члана 23. став (1) овог Правилника морају бити тако уgraђени и изведени да се међусобно не ометају у својој функцији и дејствувише него што је то неизбежно, иако су изведени у једном дјелу/уређају.
- (3) Одредбе става (1) овог члана не односе се на свјетла за освјетљавање пута при вожњи уназад, покретно свјетло за истраживање (рефлектор), свјетла за освјетљавање задње регистарске таблице и регистарску таблицу превучену bijелom рефлектирујућом материјом, а ни на црвено трепћуће свјетло на моторним возила која служе за подршку возила под пратњом.

Члан 25.

- (1) Исти уређаји за освјетљавање пута и за давање свјетлосних знакова који се на моторно возило са три или више точкова постављају у пару, морају бити постављени у истој хоризонталној равни и симетрични према уздужној вертикалној равни возила, исте величине и боје и истовремено једнаког свјетлосног интензитета.
- (2) Уређаји за давање свјетлосних знакова за означавање смјера кретања возила (показивач смјера) и паркирна свјетла не морају истовремено дјеловати.
- (3) Уређаји из става (1) овог члана, ако су комбиновано изведени, морају испуњавати услове прописане за сваки поједини уређај.

1. Уређаји за освјетљавање пута

Члан 26.

- (1) Под уређајима за освјетљавање пута на моторним и прикључним возилима, у смислу овог Правилника, подразумијевају се:
 - a) свјетла за освјетљавање пута на предњој страни возила;
 - b) свјетла за маглу;
 - c) свјетла за вожњу уназад;
 - d) свјетла за освјетљавање мјеста на којем се изводе радови;
 - e) покретно свјетло (рефлектор).
- (2) Свјетла за освјетљавање пута на предњој страни возила могу бити изведена тако да имају:
 - a) дugo свјетло;
 - b) кратко свјетло;
 - c) дugo и кратко свјетло.

Члан 27.

- (1) Уређаји за освјетљавање пута на предњој страни возила морају бити повезани тако да се не могу укључити док се не укључе задња позициона свјетла и свјетла за освјетљавање задње регистарске таблице. Изузети су:
 - a) паркирна свјетла;
 - b) свјетла за давање свјетлосних знакова;
 - c) свјетла за освјетљавање мјеста на којем се изводе радови;
 - d) покретно свјетло (рефлектор);
 - e) специјално уgraђena и изведена свјетла за освјетљавање пута на предњој страни возила намијењена за вожњу по дану.
- (2) Одредбе овог члана се не примјењују за возила оружаних снага БиХ и полицијских агенција у БиХ, уколико су то возила врло уско специјализоване намјене и као таква се не користе ни у једном другом сегменту друштва.

Члан 28.

- (1) Свјетла за освјетљавање пута на предњој страни возила на моторним возилима са четири или више точкова и на моторним возилима с три точка која су шире од 1,3 m морају бити изведена као два или четири свјетла за освјетљавање пута на предњој страни возила, од тога два за кратко свјетло. Свјетла за освјетљавање пута на предњој страни возила на моторним возилима са два точка и моторним возилима с три точка која нису шире од 1,3 m, те на инвалидским колицима са мотором свјетла за освјетљавање пута на предњој страни возила могу бити уgraђена као једно или два кратка свјетла и једно или два дуга свјетла.
- (2) Свјетла за освјетљавање пута на предњој страни возила могу конструктивно бити уgraђена и изведена тако да се прекривају или увлаче, уколико тиме њихова функција није нарушена.
- (3) Свјетлост главних свјетала мора бити бијеле боје. Изузетно за возила која су по први пут регистрована у Босни и Херцеговини до 01. јануара 1996. године, свјетлост главних свјетала може бити и жуте боје.
- (4) Свјетла за освјетљавање пута на моторним возилима која на равном путу не могу развити брзину кретања већу од 30

km/h могу бити уgraђена и изведена само као кратка свјетла.

- (5) Унутрашње ивице свјетлећих површина кратког свјетла морају бити једна од друге удаљене најмање 0,6 m, а вајске ивице највише 0,4 m од бочно најиступеније тачке возила.
- (6) Удаљеност горње ивице свјетлеће површине кратког свјетла не смје бити већа од 1,2 m, а удаљеност доње ивице свјетлеће површине не смје бити мања од 0,5 m од површине пута.
- (7) У свјетла за освјетљавање пута на предњој страни возила могу бити уgraђена предња позициона свјетла.
- (8) Кад се укључе дуга свјетла за освјетљавање пута, аутоматски се мора упалити припадајућа контролна сијалица на контролној табли у возилу или на контролној табли бициклла с мотором.
- (9) Свјетла за освјетљавање пута на предњој страни возила морају бити повезана тако да прелаз са свјетлости дугог свјетла на свјетлост кратког свјетла и обратно буде истовремена и преко исте команде.

Члан 29.

- (1) Свјетла за вожњу уназад су свјетла која освјетљавају пут иза, евентуално поред возила, те тиме осталим учесницима у саобраћају дају до знања да се предметно возило креће или почине да креће уназад.
- (2) Моторна возила на свом задњем дијелу морају бити опремљена са једним или два свјетла за вожњу уназад бијеле боје. Код прикључних возила допуштена су један или два свјетла за вожњу уназад.
- (3) Удаљеност горње ивице свјетлеће површине свјетла за вожњу уназад може износити највише 1,2 m, а удаљеност доње ивице свјетлеће површине за таква свјетла може износити најмање 0,25 m од површине пута.
- (4) Код возила са више од једног трага точкова, са највећом дозвољеном масом изнад 3,5 t допуштено је постављање по једног свјетла за вожњу уназад са сваке уздужне стране возила. Удаљеност горње ивице свјетлеће површине свјетла за вожњу уназад може износити највише 1,2 m од површине пута. Свјетла за вожњу уназад не смју бочно бити истурени више од 50 mm од обриса возила.
- (5) Свјетла за вожњу уназад смију бити упалајена само у случају када је руцица мењача у положају за ход уназад, и то само онда када се систем за пуштање у рад или гашење мотора налази у таквом положају који омогућава нормалан рад мотора. Уколико није испуњен један од претходних два услова овог става тада свјетла за вожњу уназад не смју се моти упалити односно остати упалајена.
- (6) Свјетла за вожњу уназад треба да имају такав нагиб, осим када је то посебним дозволама предвиђено, да не освјетљавају пут на дужини већој од 10 m, мјерећи од извора свјетла.
- (7) Свјетла за вожњу уназад не требају имати:
 - a) бицикли с мотором, лаки мотоцикли, лаки трицикли и четвороцикли, мотоцикли, трицикли и четвороцикли;
 - b) специјална возила намијењена за обављање рада у пољопривреди и шумарству
 - c) радне машине и виљушкари;
 - d) инвалидска моторна колица;
- (8) Уколико су свјетла за вожњу уназад уgraђена на возило које их не треба имати, сходно одредбама овог члана, она

морају одговарати одредбама ставова (2), (3), (5) и (6) овог члана.

Члан 30.

- (1) Свјетла за маглу на моторним возилима са четири или више точкова и на моторним возилима са три точка која су шире од 1,3 m, могу бити уgraђена и изведена као два свјетла за маглу, а на мотоциклима и мотоцикличима са бочном приколицом као једно свјетло за маглу тако да дају свјетлост бијеле или свијетложуте боје.
- (2) Свјетла за маглу не смију се постављати на већој висини од оне на којој су постављена кратка свјетла главног свјетла.
- (3) Спољна ивица свјетлеће површине свјетла за маглу се не смије налази на удаљености већој од 0,4 m од бочно најистуреније тачке обриса возила.
- (4) Свјетла за маглу морају имати посебну склопку. Дата свјетла морају бити повезана тако да се могу укључити само кад су укључена барем позициона свјетла или кратка свјетла главног свјетла.
- (5) Свјетла за маглу морају бити тако изведена да се омогућава њихово подешавање. Уградња треба бити изведена на прикладном дијелу возила, тако да није могуће да се њихова подешеност промијени ненамјерно.
- (6) Свјетла за маглу требају бити тако подешена да је избегнуто засљепљивање осталих учесника у саобраћају. Ово ће се сматрати задовољеним уколико на растојању од 25 m од извора свјетlostи у равни вертикалној на пут, а у висине средине свјетла за маглу, интензитет свјетlostи сваког појединачног свјетла за маглу, са називним напоном напајања на његовим приклучцима, не прелази 1 lx.

Члан 31.

- (1) Једно или више свјетала за освјетљавање мјеста на којем се изводе радови могу бити уgraђена и изведена на возилима који обављају одређени рад тако да дају свјетлост бијеле боје.
- (2) Свјетла за освјетљавање мјеста на којем се изводе радови не смију се користити за вријеме вожње.
- (3) Изузетно од одредба става (2) овог члана, свјетла за освјетљавање мјеста на којем се изводе радови могу бити упалаја на возилима која служе за одржавање и чишћење улица или објеката који припадају путу или одвоз смећа, уколико је кретање возила саставни дио процедуре обављања рада.
- (4) Свјетла за освјетљавање мјеста на којем се изводе радове се смију користи само ако не засљепљују остale учеснике у саобраћају.

Члан 32.

- (1) Покретно свјетло (рефлектор) може се поставити само на возилу Министарства унутрашњих послова, возилу намијењеном за хитну медицинску помоћ, возилу саобраћајне инспекције, ватрогасном возилу, возилу намијењеном за одржавање путева и инсталација, те на возилу намијењеном за пружање помоћи на путу.
- (2) Покретно свјетло (рефлектор) мора бити уgraђено и изведено тако да даје свјетлост бијеле или жуте боје те да се може укључити само ако су укључена позициона свјетла и свјетла за освјетљавање регистарске таблице.

2. Уређаји за означавање возила

Члан 33.

Под уређајима за означавање моторних и приклучних возила, у смислу овог Правилника, подразумијевају се:

- a) предња позициона свјетла;
- b) задња позициона свјетла;
- c) задње свјетло за маглу;
- d) паркирна свјетла;
- e) габаритна свјетла;
- f) свјетла задње регистарске таблице;
- g) ротацијска и трептава свјетла;
- h) катадиоптери.

Члан 34.

- (1) Предња позициона свјетла на моторном возилу са четири или више точкова и моторном возилу са три точка која су шире од 1,3 m и на приклучном возилу шире од 1,6 m морају бити уgraђена и изведена као најмање два предња позициона свјетла, а на моторном возилу са два точка, осим бицикла с мотором и моторном возилу са три точка која нису шире од 1,3 m као једно или два предња позициона свјетла тако да дају свјетлост бијеле боје.
- (2) Ако су уgraђена два предња позициона свјетла, удаљеност спољне ивице свјетлеће површине од бочно најистуреније тачке обриса возила не смије бити већа од 0,4 m код моторних возила, односно 0,15 m код приклучних возила.
- (3) Удаљеност свјетлеће површине предњег позиционог свјетла од површине пута не смије бити мања од 0,35 m ни већа од 1,5 m, а за полуприколице не смије бити већа од 1,8 m.
- (4) Предња позициона свјетла могу бити уgraђена у свјетла за освјетљавање пута на предњој страни возила.

Члан 35.

- (1) Задња позициона свјетла на моторном возилу са четири или више точкова, моторном возилу са три точка која су шире од 1,3 m и на приклучном возилу морају бити уgraђена и изведена као најмање два задња позициона свјетла, а на моторном возилу са два точка и моторном возилу са три точка која нису шире од 1,3 m као једно или два задња позициона свјетла тако да дају свјетлост црвене боје.
- (2) Ако је уgraђено једно задње позиционо свјетло, оно мора бити постављено у уздужној средњој равнини возила.
- (3) Ако су уgraђена два задња позициона свјетла, удаљеност спољне ивице свјетлеће површине не смије бити већа од 0,4 m од бочно најистуреније тачке обриса возила.
- (4) Удаљеност свјетлеће површине задњег позиционог свјетла од површине пута не смије бити мања од 0,35 m ни већа од 1,5 m. На специјалним возилима и возилима која обављају одређени рад највећа допуштена удаљеност свјетлеће површине задњег позиционог свјетла од површине пута може износити 2,1 m.
- (5) Моторна возила са више трагова точкова и њихове приколице смију имати још два додатна задња позициона свјетла. Прописана задња и додатна позициона свјетла не смију бити спојена на исти електрични осигурач.

Члан 36.

- (1) Задње свјетло за маглу представља свјетло црвене боје које при густој магли треба омогућити боље уочавање возила са стражње стране.
- (2) Моторна возила са више трагова точкова, чије конструкцијно извођење дозвољава брзине кретања веће од 60 km/h, и њихове приколице морају имати са задње

стрane уgrađena i izvedena jedno ili dva, dok ostala vozila mogu imati jedno zadje svjetlo za maglu.

- (3) Stav (2) ovog člana односи se na predmetna vozila prvi put registrirana u Bosni i Hercegovini od 1. januara 1999. godine.
- (4) Udaljenost svjetleće površine zadje svjetla za maglu od površine puta ne smije biti manja od 0,25 m ni veća od 1 m. U svim slučajevima rastojanje između svjetleće površine zadje svjetla za maglu i stop - svjetla mora iznositi minimalno 0,1 m. Ako je postavljeno samo jedno zadje svjetlo za maglu ono se mora nalaziti, u odnosu na uzdužnu vertikalnu ravninu simetrije vozila, na lijevoj strani vozila.
- (5) Zadje svjetla za maglu moraјi biti tako povezana da svijetle samo u slučajevima kada su upaćena kratka ili duga svjetla ili svjetla za maglu ili neka kombinacija ovih svjetala. Ukoliko su na vozilo ugrađena svjetla za maglu, zadja svjetla za maglu se nезavisno od njih moraјi moći ugasiti. Ako su upaćena zadja svjetla za maglu, aktiviranje prekidača za duga ili kratka svjetla ne smije ih ugasiti.
- (6) Kontrola uključenosti zadnjih svjetala (zadje svjetla) za maglu mora biti obезbjedjena priпадajuћom kontrolnom sijalicom žute boje smještenom u vidnem polju vozaca.
- (7) U skupu vozila neopходno je da goru samo zadje svjetlo za maglu zadje prikључnog vozila. Isključivanje zadje svjetala za maglu na vunčnom vozilu ili na prvom prikључnem vozilu je dopušteno samo onda ako je isključivanje odnosno ponovno uključivanje izvedeno automatski putem ubaćivanja odnosno izvlačenja utikača za napajaњe električnom energijom svjetala prikључnog vozila.

Član 37.

- (1) Parkirna svjetla na motornim i prikључnim vozilima mogu biti postavljena i izvedena:
 - a) na bocnoj strani vozila u obliku posebnog svjetla koja prema prednjoj strani vozila daјu svjetlost bijele boje, a prema zadnjoj strani vozila svjetlost crvene boje;
 - b) na prednjoj i zadnjoj strani vozila u obliku svjetla koja daјu: prednja svjetla svjetlost bijele boje usmjerenu unaprijed, a zadna svjetla svjetlost crvene boje usmjerenu unazad, s tim da prednje svjetlo može biti ugrađeno zaјedno s prednjim pozicisionim svjetлом ili glavnim svjetлом, a zadne svjetlo zaјedno sa zadnjim pozicisionim svjetalom i sa stop-svjetlom ili samo sa zadnjim pozicisionim svjetalom.
- (2) Udaljenost svijetleće površine parkirnog svjetla od površine puta ne smije biti manja od 0,35 m ni veća od 1,9 m.

Član 38.

- (1) Motorna i prikључna vozila koja su šira od 2,1 m moraјi imati gabaritna svjetla. Gabaritna svjetla mogu biti postavljena i na vozilima širine od 1,8 do 2,1 m.
- (2) Na vozilima iz stava (1) ovog člana postavljaju se dva gabaritna svjetla s prednje strane vozila i dva gabaritna svjetla sa zadnje strane vozila.
- (3) Odredbe ovog člana ne primjeњuju se za vozila oružanih snaga BiH i policijskih agencija u BiH, ukoliko su to vozila vrlo usko specijalizirane namjene i kao takva se ne koriste ni u jednom drugom segmentu dруштva.

Član 39.

- (1) Svjetlo zadje registrarske tablice, зависno o propisanim tipu tablice na motornim i prikључnim vozilima, mora biti ugrađeno i izvedeno tako da daјe svjetlost bijele boje i da se po tablici raspoređuje ujednačeno bez tamnih ili izrazito svijetlih mјesta, osim na lakinim četveročiklima i četvoročiklima.
- (2) Svjetlost koja se odbiјa od registrarske tablice ne smije bještati, a izvor svjetlosti ne smije biti neposredno vidljiv utesnicima u saobraћaju što se kreћu iza vozila.
- (3) Svjetlost koja osvjetljuje zadje registrarsku tablicu mora biti takva da je noћu, pri dobroj vidljivosti, moguћe citati oznake i brojeve na tablici s udaljenosti najmanje od 20 m.
- (4) Svjetlo zadje registrarske tablice mora biti povezano na istu sklopku kojom se uključuju i pozicionala svjetla.

Član 40.

- (1) Rotaciona i/ili treptava svjetla na vozilima mogu biti izvedena tako da daјu svjetlost plave ili žuto-narančaste boje. Rotacijska i/ili treptava svjetla moraјi biti postavljena na najviše mјesto na vozilu i biti vidljiva sa svih strana ili može biti postavljeno više rotacijskih i/ili treptavih svjetala raspoređenih tako da se s bilo koje strane vozila vidi najmanje jedno svjetlo.
- (2) Plavo rotaciono i/ili treptavo svjetlo ili svjetla mogu biti postavljena na vozilima s pravom prvenstva prolaza određenim Zakonom o osnovama bezbjednosti saobraćaja na putevima u Bosni i Hercegovini.
- (3) Žuto-narančasto rotaciono i/ili treptavo svjetlo ili svjetla mogu biti postavljena na radnim vozilima i radnim машинama. Žuto-narančasto rotaciono i/ili treptavo svjetlo ili svjetla mogu biti postavljena na vlastitim, kombinovanim i teretnim automobilima koje upotrebljavaju službe pomоhi i informacija na putu, službe održavanja puteva, komunalne službe, komunalne policije, službe pratњe vozila za predimenziionisanе terete, vozilima kojima se prave predimenziionisani tereti, službe pratњe vozila koja prave opasne materije i vozilima kojima se prave opasne materije i vozilima na kojima se ili pomоhi kojih se obavlja ispitivanje na putu.
- (4) Rotaciona i/ili treptava svjetla na vozilima koja se na osnovu. Zakona o osnovama sigurnosti saobraćaja na putevima ("Službeni glasnik BiH", broj 6/06), smatraju vozilima pod pratњom (vozilima kojima pripadnici policije obavљaju pratњu a i vozila koja se prate) mogu biti crvene i plave boje postavljena tako da je crveno svjetlo postavljeno na desnoj strani vozila.

Član 41.

- (1) Katalioptri na motornim vozilima s četiri ili više točkova i motornim vozilima sa tri točka koja su šira od 1,3 m, moraјi biti ugrađeni i izvedeni kao dva zadje katalioptra crvene boje, a na motornim vozilima sa dva točka i motornim vozilima sa tri točka koja nisu šira od 1,3 m kao jedan zadje kataliopter crvene boje i ne smiju biti troogaonog oblika.
- (2) Dva prednja bijela katalioptri na prikључnem vozilu moraјi biti ugrađena i izvedena tako da ne smiju biti troogaoni oblik, a dva zadje crvena katalioptri na prikључnem vozilu moraјi biti ugrađena i izvedena u obliku jednakoststranicnog troougla, s vrhom okrenutim gore i stranicom veličine najmanje 0,15 m.

- (3) Ако је на возилу уgraђено више од два катадиоптера, они морају бити у пару.
- (4) Катадиоптер мора имати свјетлећу површину најмање 20 см².
- (5) Катадиоптери на возилу морају бити постављени приближно вертикално на површину пута.
- (6) Удаљеност свјетлеће површине катадиоптера од површине пута не смије бити већа од 0,9 м ни мања од 0,35 м, осим код возила са два или три точка код којих најмања удаљеност од површине пута може износити 0,25 м.
- (7) Ако је уgraђен само један предњи или само један задњи катадиоптер, он мора бити постављен у уздужној средњој равнини возила.
- (8) Ако су уgraђена два предња или два задња катадиоптера истог типа, удаљеност вањских ивица свјетлећих површина тих катадиоптера не смије бити већа од 0,4 м од бочном најиступреније тачке обриса возила, а удаљеност између унутрашњих ивица мора износити најмање 0,6 м.
- (9) Задњи катадиоптери, троугластог облика не смију бити постављени на моторним возилима.
- (10) Моторна возила, осим личних возила за превоз путника, као и приколица дужине веће од 6 м морају на бочним странама имати постављене катадиоптере жуте боје који немају троугаони облик. Барем један катадиоптер мора бити постављен на средњој трећини возила. Катадиоптер постављен најближе предњем дијелу возила не смије бити на већој удаљености од 3 м од тог дијела возила. Катадиоптер постављен најближе задњем дијелу возила не смије бити на већој удаљености од 1 м од тог дијела возила. Удаљеност горње ивице свјетлеће површине катадиоптера не смије бити већа од 0,9 м од површине пута. Уколико то конструкција возила не допушта, дозвољава постављање катадиоптера на већу висину или не већу од 1,5 м. Инвалидска колица са мотором са сваке бочне стране морају имати барем један катадиоптер жуте боје који је постављен на висини од пута не већој од 0,6 м, а по могућности што ниже. Ови катадиоптери се смију поставити и у жице точкова.
- (11) Катадиоптери под ставом (10) овог члана могу бити са могућношћу скидања код:
- a) возила код којих због конструкције није могуће њихово трајно причвршћивање;
 - b) возила намијењених за пољопривреду и шумарство и намијењени су за обраду земље и представљају прикључна возила;
 - c) рамова возила који се у сврху довршавања превозе до неког одредишта.
- (12) Уколико су постављени катадиоптери за бочно обиљежавање возила, сходно одредбама овог члана, они морају одговарати одредбама става (10) овог члана. Чак је довољно да таква возила имају један одговарајући катадиоптер у предњој трећини и један у задњој трећини дужине возила.
- (13) Рефлектујуће површине бијеле боје прстенастог облика дозвољено је постављати на точковима бицикла с мотором, мотоцикала и инвалидских колица са мотором.
- (14) Возила чија дужина прелази 6 м, осим возила без надградње, возила за обављање радова у пољопривреди и шумарству и њихових приколица, радних машина, те она возила која се с обзиром на надградњу и конструкцију не могу уврстити у категорију теретних возила и вучних возила, морају на својим уздужним/бочним странама имати уgraђена и изведена свјетла жуте боје. За друга возила са

више трагова точкова дозвољено је постављање бочних свјетала. Уколико је бочно свјетло интегрисано у једно кућиште или комбиновано са габаритним свјетлом, позиционим свјетлом, свјетлом за маглу или стоп - свјетлом или чини дио заједничке свјетлеће површине са задњим катадиоптером онда оно може бити и црвене боје.

- (15) Одредбе из става (10) овога члана примјењују се на возила која су први пут регистрована у Босни и Херцеговини послиje 1. јула 1996. године.
- (16) Одредбе из става (14) овог члана примјењују се на возила која су први пут регистрована у Босни и Херцеговини послиje 1. јануара 2001. године.
- (17) Одредбе овог члана не примјењују се за возила оружаних снага БиХ и полицијских агенција у БиХ, уколико су то возила врло уском специјализоване намјене и као таква се не користе ни у једном другом сегменту друштва.

3. Уређаји за давање свјетлосних знакова

Члан 42.

Под уређајима за давање свјетлосних знакова, према овом Правилнику, подразумијевају се:

- a) стоп-свјетла;
- b) показивачи смјера;
- c) уређаји за истовремено укључивање свих показивача смјера.

Члан 43.

- (1) Стоп-свјетла на моторном возилу с четири или више точкова, осим на лаким чевороциклима и четвороциклима, и моторном возилу са три точка која су шире од 1,3 м и на прикључном возилу морају бити уgraђена и изведена као најмање два стоп-свјетла на задњој страни возила, а на моторном возилу са два точка, моторном возилу са три точка која нису шире од 1,3 м и лаком трициклу и четвероциклу, трициклу и четвороциклу као најмање једно стоп-свјетло на задњој страни возила тако да дају свјетлост црвене боје.
- (2) Возила која на равном путу не могу развити брзину кретања већу од 25 km/h не морају имати стоп-свјетло.
- (3) Ако је на возилу уgraђено само једно или више стоп-свјетала она морају бити постављена симетрично у односу на уздужну средњу вертикалну равнину возила. Ова одредба односи се и на уградњу додатних стоп-свјетала.
- (4) Ако су на возилу, осим бицикла с мотором, лаког мотоцикла, лаког трицикла и четвороцикла, мотоцикли, трицикли и четвороцикли уgraђена два стоп - свјетла, удаљеност између унутрашњих ивица свјетлећих површина не смије бити мања од 0,6 м.
- (5) Удаљеност свјетлеће површине стоп свјетла од површине пута не смије бити мања од 0,35 м ни већа од 1,5 м. Само у изузетном случају највећа допуштена удаљеност свјетлеће површине стоп-свјетла од површине пута може износити 2,1 m.
- (6) Стоп свјетла могу бити уgraђена у близини или заједно с другим задњим свјетлима. Ако је то случај, интензитет свјетла стоп свјетла мора бити већи од других свјетала.
- (7) Стоп свјетла морају бити повезана тако да се укључују и свјетле континуирано при употреби радне кочнице возила. Стоп свјетла могу засвијетлити и у случају употребе ретардера или неког сличног уређаја.

Члан 44.

- (1) Показивачи смјера на моторном возилу с три, четири или више точкова и на прикључном возилу морају бити утрађени и изведени:
- на моторном возилу које није дуже од 6m;
 - два предња бочна и два задња показивача смјера, или
 - два предња, два задња и два бочна показивача смјера, или
 - два предња и два задња показивача смјера;
 - на моторном возилу које је дуже од 6 m и на вучном моторном возилу:
 - два предња бочна и два задња показивача смјера, или
 - два предња, два бочна и два задња показивача смјера;
 - на прикључном возилу два задња показивача смјера.
- За сва моторна возила први пут регистрована у Босни и Херцеговини до 1. јануара 1978. године, без обзира на дужину возила, примјењују се само одредбе тачке а) овог става.
- (2) Показивачи смјера на моторном возилу с два точка осим бицикла с мотором на два точка морају бити утрађени и изведени као:
- два предња и два задња показивача смјера или
 - два показивача смјера на управљачу, видљива наријед и позади.
- (3) Свјетлост показивача смјера мора бити жуте боје.
- (4) Учесталост трептања показивача смјера треба, у правилу, износити 90 трептаја у минути, при чему су допуштена одступања тако да учесталост трептања износи најмање 60, односно највише 120 трептаја у минути (90 ± 30 трептаја у минути).
- (5) Од тренутка укључивања показивача смјера свјетлост се мора упалити најкасније за једну секунду, а први се пут угасити најкасније за 1,5 секунду.
- (6) Удаљеност вањске ивице свјетлеће површине показивача смјера од бочно најиструнитеје тачке обриса возила не смије бити већа од 0,4 m.
- (7) На возилима из става (1) овог члана удаљеност доњих ивица свјетлећих површине показивача смјера од површине пута не смије бити мања од 0,35 m ни већа од 1,5 m. Само у изузетном случају, ако се из конструктивних разлога не може друкчије поставити, највећа допуштена удаљеност доње ивице свјетлеће површине показивача смјера од површине пута може износити 2,1 m.
- (8) Укључивање показивача смјера мора бити независно о укључивању било којег другог свјетла на возилу.
- (9) Сви показивачи смјера постављени на истој страни возила морају се укључивати и искључивати истом командом.
- (10) Контрола функционисања показивача смјера мора бити обезбиђена оптичком и/или звучном контролном направом.
- (11) Уређај за истовремено укључивање свих показивача смјера на моторним возилима из става (1) овог члана мора бити утрађен и изведен тако да се може укључити посебном склопком, а контрола функционисања мора се обезбиједити контролном сијалицом која је у видном пољу возача.

(12) Показивачи смјера кретања возила не требају обављати своју функцију уколико је активиран уређај за истовремено укључивање свих показивача смјера

4. Уређаји који омогућавају нормалну видљивост

Члан 45.

Под уређајима на возилима који омогућавају нормалну видљивост у саобраћају на путу, у смислу овог Правилника, подразумијевају се:

- вјетробран и вањска прозорска стакла кабине и каросерије;
- уређај за брисање вјетробрана (у даљњем тексту: брисач вјетробрана.);
- уређај за квашење вањске стране вјетробрана (у даљњем тексту: перач вјетробрана.);
- огледало које возачу омогућава посматрање пута и саобраћаја (у даљњем тексту: возачко огледало).

Члан 46.

- Под вјетробраном, у смислу овог Правилника, подразумијева се стакло на предњој страни моторног возила.
- Вјетробран и сва стакла на моторном или прикључном возилу, осим предњег вјетробрана на мотоциклу и бициклу с мотором, лаком трициклу и четвороциклу без кабине возача, трициклу и четвороциклу који немају кабину возача, требају:
 - омогућити потпуну прозирност и прегледност без било каквих уочљивих кривљења објеката који се виде кроз вјетробранско стакло, која неће уносити забуну у бојама која се користе за рад семафора (свјетлећих знакова) и осталих знакова у саобраћају и која ће у случају евентуалног лома омогућити видљивост пута и пружити могућност безбједног заустављања.
 - смањити могуће повреде возача и путника на што је могуће мању мјеру, те бити отпорне на све атмосферске и температурне услове, хемијска дјеловања, сагоријевање и абразију.
- Стакла на возилу не смију се на никакав начин додатно затамњивати (постављањем фолија или додатним бојањем стакла), изузев задњег стакла и бочних стакала аутобуса за постављање одобрене рекламне фолије.

Члан 47.

Брисачи вјетробрана на моторном возилу, осим на бициклу с мотором, лаком трициклу и четвороциклу без кабине, лаком мотоциклу и мотоциклу, трициклу и четвороциклу без кабине који имају вјетробран, морају бити утрађени и изведен тако да буду сигури те да омогуће брисање што веће површине вјетробрана по свим временским условима и пријеко потребну видљивост кроз вјетробран.

Члан 48.

Возила која имају утрађене брисаче вјетробрана морају имати и пераче вјетробрана.

Члан 49.

- Возачко огледало на моторном возилу мора бити утрађено и изведен као најмање:
 - једно возачко огледало: ако је мотоцикл први пут регистрован у Босни и Херцеговини прије 01. јануара 1998. године;

- b) два возачка огледала ако је мотоцикл, бицикл с мотором, лаки четвороцикл и четвороцикл први пут регистрован у Босни и Херцеговини након 1. јануара 1998. године;
- c) два возачка огледала на властитом аутомобилу с четири или више сједишта, од тога је једно огледало смјештено у оквиру каросерије, а друго ван каросерије на лијевој страни возила;
- d) два возачка огледала на аутобусу, властитом аутомобилу који вуче камп-приколицу и тролејбусу с обје вањске стране предњег дијела тих возила и једно возачко огледало у оквиру каросерије;
- e) два возачка огледала на теретним и комбинованим возилима с обје вањске страве предњег дијела тих возила.
- (2) Возачко огледало мора бити постављено тако да возачу омогућава посматрање пута и саобраћаја иза возила и кад се у возилу налази највећи допуштени број лица, односно кад је возило натоварено. Возачко огледало мора бити зглобно спојено за лежиште свог носача тако да се може поставити у било који положај ради посматрања пута и саобраћаја иза возила и да у заузетом положају остане и при нормалним потресима за вријеме кретања возила. Возачко огледало постављено у оквиру каросерије властитог аутомобила мора се налазити на мјесту на којем га возач са својег сједишта може подешавати руком.
- (3) Површина возачког огледала мора имати такве оптичке особине да не узрокује знатније искривљење слике и боје предмета те да није подложна штетном дјеловању атмосферских прилика.
- (4) Површина возачког огледала која рефлектује слику може бити равна или благо испупчена (конвексна) или комбинована. Полупречник испупчености конвексне површине возачког огледала не смије бити мањи од 80 cm.
- (5) Површина возачког огледала мора износити:
- a) најмање 60 cm^2 за огледало смјештено у оквиру каросерије и ван каросерије властитог аутомобила
 - b) најмање 150 cm^2 ако им је површина испупчена односно, најмање 300 cm^2 ако им је површина равна; за огледала смјештена ван каросерије осталих моторних возила;
 - c) најмање 50 cm^2 за огледала на бицикли с мотором, лаком мотоцикли, лаком трицикли и четвороцикли, мотоцикли, трицикли и четвороцикли.
- (6) Ако возачко огледало које је смјештено ван каросерије возила премашице највећи допуштену ширину моторног возила ($2,55 \text{ m}$ односно $2,60 \text{ m}$), оно мора бити постављено на носач са зглобом који омогућава да се притиском на носач огледала оно врати у допуштену ширину возила.
- ## 5. Уређаји за давање звучних сигнала
- Члан 50.
- (1) Уређај за давање звучних сигнала на моторном возилу мора бити уgraђен и изведен као најмање један уређај тако да даје једноличне звукове непромјенљива интензитета.
- (2) Осим уређаја за давање звучних сигнала из става (1) овог члана, на одређена моторна возила намијењена служби хитне помоћи, ватрогасној служби, возила Полицијских агенција, возила оружаних снага БиХ, може бити уgraђен и изведен и посебан уређај за давање сигнала од низа измјенично произведеног звука двију различитих фреквенција.
- (3) Команда уређаја за давање звучних сигнала мора бити постављена тако да је приступачна возачу с његовог сједишта.
- (4) Уређај за давање звучних сигнала из става (2) овог члана мора бити конструисан тако да се његовим укључивањем истовремено укључује ротациона или трептава свјетла на возилима из члана 40. овог Правилника.
- ## 6. Уређаји за кретање возила уназад
- Члан 51.
- (1) Уређај који омогућују кретање возила уназад мора имати уgraђено свако моторно возило, осим мотоцикла и моторног возила са три точка, чија највећа дозвољена маса прелази $0,6 \text{ t}$. Уређај мора бити уgraђен и изведен тако, да омогућава сигурно и безbjедno кретање возила уназад.
- ## 7. Контролни уређаји и уређаји за давање сигнала
- Члан 52.
- (1) Под контролним уређајима и уређајима за давање сигнала на моторним возилима, у смислу овог Правилника, подразумijевају се:
- a) на властитим аутомобилима:
 1. брзиномјер с путомјером и сијалицом за освјетљавање,
 2. контролна плава сијалица за дugo свјетло,
 3. свјетлосни и/или звучни сигнал за контролу рада показивача смјера,
 - b) на аутобусима:
 1. брзиномјер с путомјером и сијалицом за освјетљавање, ако исти нису уgraђени у тахограф,
 2. тахограф који обезбеђује упис времена вожње чланова посаде, времена проведеног у обављању професионалне активности која не спада у управљање возилом, вријеме одмора, брзине возила и пређену удаљеност,
 3. контролна плава сијалица за дugo свјетло,
 4. свјетлосни или звучни сигнал за контролу рада показивача смјера,
 5. показивач расположивог притиска пнеуматског система радне кочнице, ако је тај уређај стално под притиском;
 - c) на аутобусима за градски саобраћај:
 1. сви уређаји предвиђени за аутобусе у тачки b) овог става, осим тахографа,
 2. свјетлосни знак за контролу затворености врата која нису у видном пољу возача,
 3. уређај за давање и примање сигнала од путника за возила регистрована по први пут у БиХ након 1.1.2000. године,
 - d) на тролејбусима за градски саобраћај:
 1. сви уређаји предвиђени за аутобусе у тачки c) овог става,
 2. уређај за контролу изолованости од електричног напона,
 - e) на теретним возилима:
 1. брзиномјер с путомјером и сијалицом за освјетљавање, ако исти нису уgraђени у тахограф,

2. чија укупна маса прелази 3,5 т, taxограф који обезбеђује уписивање времена вожње чланова посаде, времену проведеног у обављању професионалне активности која не спада у управљање возилом, вријеме одмора, брзине возила и пређену удаљеност.
3. контролна сијалица за дуго свјетло,
4. свјетлосни или звучни сигнал за контролу рада показивача смјера,
5. показивач расположивог притиска пневматског система радне кочнице, ако је тај уређај стално под притиском,
- f) на специјалним возилима и радним машинама:
1. брзиномјер с путомјером и сијалицом за освјетљавање, ако исти нису уgraђени у taxограф,
 2. taxограф који обезбеђује уписивање времена вожње чланова посаде, времену проведеног у обављању професионалне активности која не спада у управљање возилом, вријеме одмора, брзине возила и пређену удаљеност. Taxограф не морају имати специјална возила и радне машине која на равном путу не могу развити брзину већу од 30 km/h.
 3. контролна сијалица за дуго свјетло,
 4. свјетлосни или звучни сигнал за контролу рада показивача смјера,
 5. показивач расположивог притиска пневматског система радне кочнице, ако је тај уређај стално под притиском,
 6. уређај за контролу рада радних система уgraђених на возилу.
- g) на мотоциклима, лаким четвороциклима и четвороциклима:
1. брзиномјер с путомјером и сијалицом за освјетљавање,
 2. контролна сијалица за дуго свјетло, осим на мотоциклу и лаком четвороциклику с мотором радне запремине до 50 cm³;
- h) на свим возилима која имају пневматску инсталацију за кочење, а која су први пут регистрована у Босни и Херцеговини након 1.1.1984. године стандардизован прикључак за контролу притиска ваздуха у инсталацији за кочење, односно на резервоару енергије, кочним цилиндrima као и на свим уређајима на којима се трансформира енергија за кочење.
- (2) Taxограф сходно ставу (1) овог члана подлијеже редовном испитивању сваке године где се утврђује усклађеност с типским одобрењем и исправност.
- (3) Одредбе става (1) тачка e) овог члана не односе се на возила цивилне заштите, ватрогасна возила, комунална возила (прање и чишћење улица, одвоз смећа, фекалија и др.) и возила за потребе пчелара.
- (4) Одредбе овог члана не примењују се за возила оружаних снага BiH и полицијских агенција у BiH, уколико су то возила врло уско специјализоване намјене и као таква се не користе ни у једном другом сегменту друштва.
- ## 8. Taxограф и ограничавач брзине
- Члан 53.
- (1) У складу са чланом 52. овог Правилника, прописују се сљедећи подаци које taxограф мора вјеродостојно записивати и показивати:
- a) дужину пређеног пута возила,
 - b) брзину возила,
 - c) трајање управљања возилом,
 - d) остала трајања рада и приправности,
 - e) прекиде рада и трајања дневних одмора,
 - f) отварање кућишта у којем је записни лист (лист прикладан за трајно биљеђење података)
 - g) за електронске taxografe: сваки прекид напона напајања taxografa дужи од 100 ms (осим освјетљења) те сваки прекид сигнальног вода од давача дужине пређеног пута и брзине taxografa
- (2) Ако се управљању возилом смјењују два возача taxografa мора на два различита записна листа истовремено и одвојено записивати временске податке наведене у ставу (1) овог Правилника.
- Члан 54.
- (1) За taxograf су прописани сљедећи апарати:
- a) апарат за показивање: дужине пређеног пута (бројач километара), брзине возила (брзиномјер), вријеме (сат)
 - b) апарат за писање: дужине пређеног пута возила, брзину возила, временске податке из члана 53, став (1) тачке c), d) и e)
 - c) апарат који на записним листовима одвојено записују: свако отварање кућишта у који је уложен записни лист, код електронских taxografa, сваки прекид напона напајања taxografa дужи од 100ms (осим освјетљења) најкасније до тренутка поновног укључења напона напајања, код електронских taxografa- те сваки прекид сигнальног вода од давача дужине пређеног пута и брзине taxografa.
- (2) Taxografu из става (1) овог члана се могу се додавати и други апарати али тако да не смију утицати на његов исправан рад.
- (3) Сви саставни дијелови taxografa морају бити од материјала задовољавајуће стабилности и механичке чврстоће с довољним електричним и магнетним константама
- (4) Дужину пређеног пута возила може се показивати и записивати код вожње напријед и уназад или само код вожње напријед. Свако записивање дужине пређеног пута возила код вожње уназад не смије утицати на јасноћу и тачност осталих записа.
- (5) Властита фреквенца и пригушење мјерног механизма морају бити тако изабрани да показивање и запис брзине возила може у оквиру мјерног подручја слиједити убрзање од 2 m/s².
- (6) Ако сатни механизам покреће записни лист тада мора беспријекорно вријеме рада сата бити најмање 10% дуже од максималног трајања записивања на записном листу.
- (7) Taxografi морају бити опремљен расвјетом која не засјељује. Под нормалним радним условима морају сви унутрашњи дијелови taxografa бити заштићени од влаге и прашине.
- (8) Сви унутрашњи дијелови taxografa имају прописана мјеста за утискивање жига сервиса као заштита од неовлаштених радњи (додира, отварања, итд.).

Члан 55.

- (1) Вриједност најмање мјерне скале бројача километара износи 0,1 km, а бројеви који означавају сваких 100 m пређеног пута морају се јасно разликовати од оних који представљају цијеле километре. Бројеви бројача километара морају бити висине најмање 4 mm и јасно читљиви. Бројач километара мора омогућити приказ од најмање 99.999,9 километара.
- (2) У оквиру показног мјерног подручја брзиномјера скала мора имати линеарну подјелу од 1, 2, 5 или 10 km/h. Вриједност размака уцртаних раздјелних црта на скали брзине не смје прећи вриједност 10% највеће вриједности брзине коју скала показује. Подручје приказа који се налази ван показног мјерног подручја не мора се означити бројкама. Дужина размака раздјелних црта које одговарају промјени брзине од 10 km/h не смје бити мањи од 10 mm. Размак између казаљке и скале брзиномјера с казаљком не смје бити већи од 3 mm. Приказ на сату мора бити видљив споља, а очитавање мора бити поуздано, лако и недвосмислено.

Члан 56.

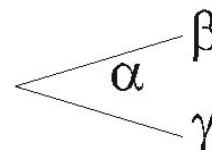
- (1) Сваки тахограф без обзира на облик записног листа мора имати ознаку која означава начин правилног улагања записног листа, и то тако да се временски приказ на сату подудара са ознаком времена на записном листу. Механизам за помицање записног листа мора бити изведен тако да помицање записног листа буде без празног хода, те да се записни лист може у свако вријеме уложити и извадити.
- (2) Окретање записног листа мора бити непрекидно и једнолично брзином не мањом од 7 mm/h, мјерено на унутрашњој ивици плоче за записивање брзине возила.
- (3) Сваки километар дужине пређеног пута мора бити приказан на одговарајућој координати записом дужине од најмање 1 mm.
- (4) Писач брзине мора бити вођен равно и окомито на смјер помицања записног листа независно од облика записног листа.
- (5) Свака промјена брзине од 10 km/h мора бити приказана записом дужине од најмање 1,5 mm на одговарајућој координати. Дужина пређеног пута возила, брзина и свако отварање кућишта у који је уложен записни лист аутоматски се записује.
- (6) Тахограф записује вријеме трајања управљања возилом и омогућује препознатљиво и јасно записивање осталих радних активности возача кад се преклопник аутоматски или ручно пређава у положај:
 - a) означен ознаком \ominus временска управљања возилом
 - b) означен ознаком \times временска остала врста рада
 - c) означен ознаком \square временска припремност и то:
 1. вријеме чекања
 2. вријеме током вожње проведено уз возача
 3. вријеме током вожње проведено у кабини за спавање
 - d) означен ознаком \longleftarrow временска прекида рада и дневног одмора
- (7) Према начину уписа, њиховом поретку мора бити омогућено беспријекорно препознавање о којој се временској скупини ради. Поједине временске групе записују се на записном листу различитим ширинама записа или у сваком другом облику који обезбеђује барем исту могућност очитавања и кориштења.

Члан 57.

Кућиште у које је уложен записни лист и у којем се налази механизам за намјештање сата мора бити опремљено сигурносном направом против отварања. Свако отварање кућишта у које је уложен записни лист и у којем се налази механизам за намјештање сата аутоматски се записује на записном листу.

Члан 58.

- (1) Тахограф на предњој страни мора имати сљедеће ознаке:
 - a) мјерну јединицу за дужину пређеног пута с кратицом km непосредно до бројача километара
 - b) мјерну јединицу за брзину кретања возила km/h у близини лјествице брзине
 - c) мјерно подручје брзиномјера у облику $B_{\min}, \dots, B_{\max}$..., ако се ови подаци не налазе на типској табелици тахографа
- (2) Типска табела, утврђена у тахографу, мора садржавати сљедеће податке који морају бити јасно видљиви и читљиви и кад је тахограф утврђен у возило:
 - a) име и наслов производија тахографа
 - b) фабрички број и годину производње
 - c) службену ознаку врсте тахографа-тип тахографа
 - d) константу к тахографа у облику $k = \dots$ окр/km или $k = \dots$ имп/km
 - e) могуће је имати и мјерно подручје брзиномјера
 - f) ако је тахограф осјетљив на нагиб тако да то утиче на прекорачење допуштенih грешака тахографа мора се навести угао у облику као на слици, при чему је угао који затвара предња табла тахографа с водоравном равнином и у којем положају је тахограф типски испитан, а углови и приказују највећи допуштени отклон према горе односно према доле од угла

Члан 59.

- (1) Записни листови морају бити израђени на начин да не ометају нормалан рад тахографа, да записи буду неизбрисиви, читљиви и препознатљиви, а димензије записних листова и сви записи не смју се промијенити током рада у нормалним условима влаге и температуре.
- (2) Сваки возач мора на записном листу уписати, тако да не оштети лист и не умањи његову читљивост, сљедеће податке:
 - a) на почетку употребе листа своје име и презиме
 - b) на почетку и крају употребе листа датум и место
 - c) регистарску ознаку возила које му је додијелено и то прије прве вожње уписано на том листу, и у случају промјене возила током употребе листа
 - d) стање бројача километара и то на почетку прве вожње уписане на листу, на крају задње вожње уписане не листу и у случају промјене возила током радног дана (бројчаник километара претходног возила и бројач километар новог возила)

- e) вријеме сваке промјене возила
- (3) Записни листови морају у нормалним условима складиштења бити добро читљиви најмање једну пуну годину дана.
- (4) Трајање записа записног листа, без обзира на његов облик, мора бити 24 сата.
- (5) Записни листови морају имати:
- a) плочу предвиђену искључиво за записивање података брзине
 - b) плочу предвиђену искључиво за записивање података за дужину пређеног пута возила
 - c) једну или више плоча за записивање података који се односе на вријеме управљања возилом, друге врсте рада и приправности те прекида рада и дневног одмора
 - d) пољећина записног листа с уцртаном подјелом од 0 до 24 сата за ручно уписивање података времена управљања возилом, врсте рада, приправности, прекида рада и дневни одмор
- (6) На сваком записном листу морају бити слједећи подаци:
- a) име и назив производјача
 - b) службена ознака типа записног листа
 - c) службена ознака типа тахографа у којима се записни лист може употребљавати
 - d) горња граница мјерног подручја брзине изражене у км/х

Члан 60.

- (1) На аутобусима и теретним моторним возилима која се први пут регистрирају у БиХ, на аутобусима и теретним моторним возилима која судјелују у међународном друмском саобраћају у складу са Европском смјерницом 92/6/ЕЕЗ и 2001/11/ЕС и на моторним возилима за превоз опасних материја треба бити уграђен ограничивач брзине.
- (2) Одредба из става (1) овог члана односи се и на теретна моторна возила и аутобусе произведене послије 1.1.1988. године, а која су по први пут регистрована у БиХ након 1.1.1999. године.
- (3) Одредба из става (1) овог члана односи се на теретна моторна возила чија највећа допуштена маса прелази 12 t, односно на аутобусе чија највећа допуштена маса прелази 10 t.
- (4) Брзина ограничена ограничивачем брзине не смије бити већа од 90 km/h за теретна моторна возила, односно 105 km/h за аутобусе.
- (5) Ограничивачем брзине не требају бити опремљени теретна моторна возила чија је максимална брзина једнака или мања од 90 km/h и аутобуси чија је највећа брзина једнака или мања од 105 km/h.
- (6) Ограничивач брзине подијеже редовној провери исправности сваке године где се утврђује усклађеност са захтјевима правилника ЕСЕ-Р-89.
- (7) Одредбе овог члана не примјењују се за возила оружаних снага БиХ и полицијских агенција у БиХ, уколико су то возила врло уско специјализоване намјене и као таква се не користе ни у једном другом сегменту друштва.

9. Уређаји за одвођење и испуштање издувних гасова

Члан 61.

- (1) Излаз (излазни отвор) испусне цијеви уређаја за одвод и испуштање испусних гасова не смије бити усмјерен у десну страну моторног возила.
- (2) На испусној се цијеви из става (1) овог члана мора налазити уређај за пригушивање звука испусних гасова који се не може искључити осим за потребе чишћења.
- (3) Излаз испусне цијеви на радним машинама и специјалним возилима, намјењеним за трајну употребу у насељеним мјестима, мора бити уграђен и изведен на највишој тачки возила.

10. Уређаји за спајање вучног и прикључног возила

Члан 62.

- (1) Уређаји за спајање вучнога и прикључног возила, осим код мотоцикла с бочном приколицом, морају бити постављени у уздужној симетричној вертикалној равнини возила и изведени зglobno, тако да омогућују покретљивост уређаја у свим смјеровима у простору.
- (2) Осовиница уређаја за спајање вучног и прикључног возила помоћу које се спаја возило мора имати осигурач који онемогућује, при нормалној употреби, раздвајање спојених возила.
- (3) Уређаји за спајање вучнога и прикључног возила морају бити причвршћени за појачани дио вучног возила.
- (4) Вертикална симетрала кугле уређаја за спајање путничког аутомобила и прикључног возила највеће дозвољене масе до 3,5 t мора бити удаљена од задњег краја возила минимално 70 mm. Даље, хоризонтална симетрала кугле уређаја за спајање путничког возила и прикључног возила највеће дозвољене масе до 3,5 t не смије бити удаљена од подлоге више од 350 mm у случају оптерећења возила до своје највеће допуштене масе.
- (5) Кука на путничком возилу у случају кад не вуче прикључно возило и када се растави на причврсном мјесту, не смије да излази ван габарита возила.
- (6) Одредба става (5) примјењује се од 1.1.2009. године и то:
- a) за новопроизведену путничку возила и
 - b) за путничку возила код којих се уређај (кука) накнадно уградије.

11. Уређаји за погон возила на алтернативна горива (плин)

Члан 63.

- (1) Алтернативна горива која се већ користе у БиХ или су у изгледу да се користе у близкој будућности за погон моторних возила су:
- a) течни нафтни плин (пропан бутан) који носи скраћени назив LPG
 - b) компримирали природни гас са уобичајеним скраћеним називом CNG
- (2) Уређајима и опремом за погон моторних возила пливом сматрају се:
- a) резервоар плина
 - b) арматура резервоара плина
 - c) прочишћавач плина
 - d) испаривач плина (за LPG)
 - e) регулатор притиска

- f) плински вентил
- g) прикључак за прањење (само за CNG)
- h) вентил течног горива (бензина или дизелскога горива)
- i) водови за плин високог притиска
- j) водови за плин ниског притиска
- k) водови за средства за гријање
- l) електрични уређаји и инсталације,
- m) прикључак за пуњење резервоара пливом.

Члан 64.

Дијелови уређаја и опреме из члана 63. овога Правилника који су у додиру с пливом морају бити израђени од материјала који:

- a) не ствара запаљиве смјесе
- b) је отпоран на дјеловање плина
- c) не мијења хемијска својства плина.

Члан 65.

- (1) Уређаји и опрема из члана 63. став (2) тачке а) и б), осим оних наведених у члану 69. став (1) тачка с), те тачке с), f), g), i), j), овог Правилника морају бити конструисани и израђени за радне температуре од -20 °C до 80 °C, а они из тачка d) и е) за радне температуре од -20 °C до 120 °C.
- (2) Уређаји и опрема из става (1) овог члана, осим оних из члана 63. став (2) тачка j) овога Правилника, испитују се за LPG на испитном притиску од 3 MPa (30 бар), односно уређаји и опрема за CNG на испитном притиску од 30 MPa (300 бар). Резервоар плина испитује се испитним притиском хладном водом.
- (3) Уређаји и опрема из става (1) овог члана, осим оних из члана 63. став (2) тачка j) овог Правилника, морају бити типски испитани те имати важеће типско одобрење.
- (4) Документацију о типском испитивању из става (3) овог члана дужна је прибавити сервисна радионица која угађају уређаје и опрему за погон моторних возила пливом.

Члан 66.

- (1) Уређаји и опрема за погон моторних возила пливом из члана 63. став (2) тачка b), осим цијеви за провјетравање наведених у члану 69. став (1) тачка с), те уређаји и опрема из члана 63. став (2) тачке c), d), e), f) и g) морају бити на видљив и трајан начин означени бројем типског одобрења и називом фирме - произвођача.
- (2) Уређаји и опрема за погон моторних возила пливом из члана 63. став (2) тачке d) и e) овог Правилника осим ознака из става (1) овог члана морају имати и трајно утиснут фабрички број (серийски број производа) те морају имати исправу у коју је уписан серијски број тог уређаја и којом се потврђује да је тај уређај испитан (изјава о усклађености).
- (3) Резервоар плина из члана 63. став (2) тачка a) овога Правилника мора имати трајно уписане следеће податке:
 - a) назив произвођача
 - b) фабрички број
 - c) годину израде
 - d) назив плина којим се пуни (LPG или CNG)
 - e) запремину празне посуде у литрама (l)

- f) датум (мјесец и година) посљедње обављеног прегледа и испитивања од стране инспекције надлежне за посуде под притиском
- g) жиг инспекције надлежне за посуде под притиском као доказ о успјешно обављеном прегледу и испитивању
- h) за LPG: највећу допуштену масу пуњења (kg)
- i) за CNG: највећи допуштени притисак пуњења (MPa односно бар).

- (4) Ако је резервоар плина из члана 63. став (2) тачка a) овог Правилника хомологирани резервоар мора имати трајно уписане податке у складу са одредбама одговарајућег ЕСЕ правилника.

12. Основни захтјеви за поједине дијелове уређаја за плин

Члан 67.

- (1) Резервоар плина, који се угађаје у моторно возило на погон пливом, се у смислу законских одредби и одредби посебних прописа сматра посудом под притиском.
- (2) Резервоар плина израђен у Босни и Херцеговини који се први пут угађаје у моторно возило на погон с пливом мора имати позитиван налаз надлежне инспекције за посуде под притиском.

Члан 68.

- (1) Резервоар плина израђен у иностранству мора удовољавати овим условима:
 - a) да за резервоар постоји документација о потврђивању с припадајућим извјештајем о испитивању и техничким описом (у даљњем тексту: потврдна документација) овјерена од надлежне службе земље произвођача,
 - b) да су на резервоару утиснути прописани подаци и жиг надлежне службе земље произвођача,
 - c) да је по потреби учинена провера конструкције, производње и прорачун чврстоће према важећим прописима; надлежна инспекција за посуде под притиском потврдиће ваљаност потврдне документације из тачке 1. овога става,
 - d) да надлежна инспекција за посуде под притиском потврди да је обављено успјешно испитивање резервоара испитним притиском хладном водом; о испитивању се издаје налаз, а на посуду се утискује жиг те година и мјесец испитивања.
- (2) За нова или кориштена моторна возила на плински погон која се набаве у иностранству, потребно је прије регистрације извршити идентификацију, преглед потврдне документације из става (1) тачка a) овога члана те по потреби резервоар плина извадити и испитати га на испитни притисак хладном водом према става (1) тачка d) овога члана.
- (3) Резервоар плина који није старији од седам година те који нема потврдну документацију из става (1) тачка a) овога члана, али има прописане ознаке, може се употребљавати уз услове:
 - a) израде техничке документације према упутствима надлежне инспекције за посуде под притиском,
 - b) обављеног испитивања испитним притиском према ставу (1) тачка d) овога члана.
- (4) Резервоар плина старији од седам година, који до тада није прегледала и испитала надлежна инспекција за посуде под притиском, не може се употребљавати.

(5) Резервоар плине који је израђен и одобрен, то јест означен према одговарајућем ЕСЕ правилнику може се уградити у возило без претходног испуњавања услова из става (1) овог члана ако од датума производње до уградње у возило није прошло више од двије године.

Члан 69.

(1) Арматура резервоара плине из члана 63. став (2) тачка b) се састоји од:

- a) вентила резервоара плине
- b) сигурносних уређаја
- c) заштитног кућишта арматуре резервоара плине односно заштитног кућишта резервоара плине са припадном арматуром резервоара плине (плионепропусно кућиште с цијевима за провјетравање, које може бити изведено и као заштита од механичког оштећења)
- d) неповратног вентила између приклучка за пуњење и резервоара плине
- e) вентила између приклучка за пуњење и резервоара плине, те вентила између приклучка за пражњење и резервоара плине
- f) показивача количине плине за LPG, односно мјерача притиска за CNG.

(2) Између резервоара плине и уређаја из става (1) тачке a) и b) овога члана, не смije бити уgraђен никакав уређај који може онемогућити функцију наведених уређаја.

(3) Уређај из става (1) тачка f) мора дјеловати за вријеме пуњења резервоара пливом.

Члан 70.

Вентил резервоара плине је уређај који се поставља директно на резервоар плине а служи за затварање резервоара у случају кад треба спријечити нежељено истицање плине из резервоара.

Члан 71.

(1) Сигурносни уређаји на арматури резервоара плине морају спријечити стварање прекомјерног притиска у резервоару као и прекомјерно истицање плине из резервоара при отвореном вентилу резервоара. Ти уређаји су:

- a) за LPG:
 - 1. ограничиваč протока,
 - 2. уређај за осигурање против превисоког притиска;
- b) за CNG:
 - 1. ограничиваč протока,
 - 2. уређај за осигурање против превисоког притиска,
 - 3. уређај против прекорачења температуре у случају пожара.

(2) Ограничиваč протока је сигурносни уређај који, при лому цијеви за одвод плине, мора смањити количину плине који ће истицати на највише 10% од највећег могућег протока плине.

(3) Уређај за осигурање против превисоког притиска у резервоару је сигурносни уређај који мора у резервоару плине спријечити стварање притиска већег од 3 MPa (30 бар), односно 2,5 MPa (25 бар) угађеним на возилима прије ступања на снагу овог Правилника код LPG-а и притиска већег од 30 MPa (300 бар) код CNG-а.

(4) Уређај против прекорачења температуре у случају пожара је сигурносни уређај који мора испустити плин из

резервоара плине у атмосферу ако температура сигурносних елемената у овом уређају достigne $100^{\circ}\text{C} \pm 5^{\circ}\text{C}$ (код потпуно челичних резервоара $125^{\circ}\text{C} \pm 5^{\circ}\text{C}$). Овај уређај треба извести тако да кад буде активиран не допусти да притисак у резервоару плине поприми вриједности веће за 10% од испитног притиска резервоара.

(5) Сигурносни уређаји на арматури резервоара плине и вентил резервоара плине могу бити конструисани и изведени тако да чине једну цјелину.

Члан 72.

(1) Заштитно кућиште арматуре резервоара плине односно заштитно кућиште резервоара плине са припадном арматуром резервоара плине мора спријечити могуће пропуштање плине из дијелова арматуре резервоара у простор за возача и путнике, укључујући и пртљажник.

(2) Заштитно кућиште плине из става (1) овога члана је плионепропусно кућиште које мора бити конструисано, изведено те испитано на непропусност при притиску од 10 kPa (0,1 бар).

(3) Заштитно кућиште плине из става (1) овога члана, и дијелови арматуре које оно штити, морају бити додатно заштићени ако постоји опасност њихова механичког оштећења.

Члан 73.

Неповратни вентил између приклучка за пуњење и резервоара плине је уређај који мора спријечити повратно струјање плине из резервоара плине према приклучку за пуњење.

Члан 74.

(1) Вентил између приклучка за пуњење и резервоара плине, те вентил између приклучка за пражњење (ако је уgraђен) и резервоара плине морају бити изведени тако да за вријеме пуњења резервоара пливом онемогуће доток плине у испаривач, односно регулатор притиска те у приклучак за пражњење плине. Кад се резервоар не пуни пливом ти вентили морају омогућити нормални доток плине у испаривач, односно регулатор притиска. У случају потребе, ти вентили морају омогућити пражњење плине из плинских водова и уређаја преко приклучка за пражњење.

(2) Вентили из става (1) овога члана могу бити изведени у заједничком кућишту као вишесмјерни вентил.

Члан 75.

(1) Показивач количине плине за LPG у смислу овог Правилника је уређај који показује количину плине у резервоару плине.

(2) Мјерач притиска за CNG показује притисак CNG у резервоару плине.

Члан 76.

Прочишћавач плине у смислу овог Правилника је уређај који спрјечава пролаз нечистоће из резервоара плине према другим уређајима.

Члан 77.

Испаривач плине у смислу овог Правилника је уређај у којем LPG испарава и прелази из течног у гасовито стање под утицајем топлоте.

Члан 78.

(1) Регулатор притиска у смислу овог Правилника је уређај у којем се смањује притисак плине с притиска у резервоару и

- погодава на радни притисак који одговара стварању смјесе погодне за рад мотора.
- (2) Као регулатор притиска смије се употребијебити само уређај с мембранима.
 - (3) Ако је регулатор притиска изведен као вишестепени, први степен се испитује на притисак према одредби из члана 65. став (2) овога Правилника, а остали степени на двапут већи притисак од радног притиска.
 - (4) Регулатор притиска мора бити изведен тако да плин не истиче из регулатора кад мотор не ради, односно кад се плин не употребљава као погонско гориво за рад мотора.

Члан 79.

Вентил за плин у смислу овог Правилника је уређај који прекида двода плина из резервоара плина у испаривач плина и регулатор притиска кад мотор не ради, односно кад се плин не употребљава као погонско гориво за рад мотора.

Члан 80.

Прикључак за пражњење, ако је урађен, је уређај који случају потребе служи за пражњење плина из водова и уређаја који се налазе иза вентила резервоара плина.

Члан 81.

Вентил течног горива је у смислу овог Правилника уређај који, за вријеме док се мотор снабдијева пливом као погонским горивом, затвара поток других врста горива (бензина, дизелскога горива) уређај за снабдијевање мотора горивом.

Члан 82.

- (1) Водови за плин високога притиска у смислу овог Правилника су сви цијевни водови од даљинског прикључка за пуњење резервоара до резервоара плина те од резервоара плина до испаривача плина, односно до регулатора притиска. Цијеви те дијелови за њихово спајање смију се употребљавати као водови за плин високога притиска само ако су конструисани и изведени најмање за испитни притисак резервоара плина.
- (2) Материјал водова за плин високог притиска је челик или бакар, а материјал дијелова за спајање је челик или легуре бакра.

Члан 83.

Водови за плин ниског притиска у смислу овог Правилника су сви водови од регулатора притиска до мотора.

Члан 84.

Водови за средства за гријање у смислу овог Правилника су сви водови који повезују испаривач плина и регулатор притиска с уређајем за хлађење мотора или другим одговарајућим извором топлоте.

Члан 85.

Електрични уређаји и инсталације у смислу овог Правилника су уређаји и дијелови за спајање који електричне и електроничке дијелове уређаја и опреме за погон моторних возила пливом напајају електричном енергијом потребном за њихов исправан рад.

Члан 86.

Прикључак за пуњење је уређај који омогућава пуњење резервоара плина само одређеном врстом плина и под одређеним притиском према изведби резервоара плина.

13. Основни захтјеви при уградњи уређаја за плин

Члан 87.

- (1) Уградњу уређаја и опреме за погон моторних возила пливом те поправак и одржавање истих смије обављати само сервисна радионица.
- (2) Сервисна радионица која угађаје уређаје и опрему за погон моторног возила пливом, непосредно по уградњи издаје изјаву о обављеном угађавању, чији садржај утвђује стручна институција. Изјава о обављеном угађавању се издаје у четири примјерка, од чега сервисна радионица задржава један примјерак, овлаштејено организацији за сертификаовање доставља један примјерак а власнику возила доставља два примјерка.

Члан 88.

- (1) Уређаји и опрема за погон моторних возила пливом морају се уградити у возило тако да се налазе у границама габарита возила у које су угађени, осим по висини која не смије бити већа од највеће допуштене висине возила.
- (2) Директно загријавање издувним гасовима уређаја и опреме за погон моторних возила пливом није допуштено.
- (3) Уређаји и опрема за погон моторних возила пливом морају бити угађени тако да најмања удаљеност од издувног уређаја износи 150 mm. Ако је тај размак мањи, али не мањи од 75 mm, између се мора поставити одговарајућа чврста и трајна топлотна заштита.
- (4) Уређаји и опрема за погон моторних возила пливом морају бити угађени у возило тако да су ознаке односно подаци из члана 66., који су утиснути на њима, доступни и лако читљиви при техничком прегледу возила.

- (5) Ако би дошло до пропуштања на дијеловима уређаја и опреме за погон моторних возила пливом, тада не смије постојати могућност да пропуштени плин дође у простор за возача и путнике, укључујући и пртљажник, нпр. водовима ваздуха за гријање или водовима ваздуха клима уређаја.
- (6) Прогиби, увијања и вибрације возила не смију имати никакав неповољан утицај на дијелове уређаја и опреме за погон моторних возила пливом као и на дијелове њиховог причвршћивања.
- (7) Причвршћивања не смију бити изведена с оштрим ивицама и не смију бити таква да могу оштетити дијелове уређаја и опреме за погон моторних возила пливом. У случају да при непосредном додиру металних дијелова постоји могућност корозије треба употребијебити међуслојеве за спречавање корозије.
- (8) Резервоар плина и други уређаји и опрема за погон моторних возила пливом морају бити угађени у возило тако да су заштићени од механичких оштећења, корозије и инсолације. По потреби треба поставити заштиту од удара камења и заштиту да се не гази по њима, нпр. у близини врата. Приступ резервоару плина мора бити могућ само возачу тог возила, пуниоцу и стручним лицима која обављају проверу или поправке на резервоару или арматури резервоара.
- (9) Осим уградње, никакви други радови на сигурносним уређајима арматуре резервоара плина нису допуштени.

Члан 89.

- (1) Угађивање резервоара плина не смије пореметити стабилност возила ни допуштена осовинска оптерећења.
- (2) Ако су урађена два или више резервоара плина за LPG, вентилима се мора обезбиједити појединачно пуњење, односно пражњење резервоара.

- (3) Резервоар плине и други уређаји и опрема за погон моторних возила плином код којих постоји могућност пропуштања не смију се угађивати у простор за возача и путнике, укључујући и пртљажник, уколико се ти уређаји не смјесте у заштитно плионепропусно кушиште које спречава могући продор плине у простор за возача, путнике и пртљажник, а које је додатно провјетравано и заштићено од механичког оштећења.
- (4) У заштитном плионепропусном кушишту не смију се налазити електрични уређаји осим ако су изведени с противексплозијском заштитом.

Члан 90.

Резервоар плине мора се уградити у моторно возило тако да је обезбиђено:

- да издувни гасови ни директно ни индиректно не буду усмјерени на резервоар,
- да плин из уређаја за осигурање против превисоког притиска или из спојева, ни директно ни индиректно не буде усмјeren на издувну цијев, у простор за возача и путнике, укључујући и пртљажник, у простор за мотор, односно у смјеру могућег извора електричног варничења,
- да је резервоар плина одговарајућим заштитником заштићен од директног дјеловања сунчевих зрака,
- да плин из резервоара плине за LPG може излазити само у течном стању,
- да кад се резервоар плина поставља у предјелу пода возила, резервоар мора имати механичку заштиту с предње и задње стране у односу на средишњу уздужну равнину возила. Та заштита се израђује од челичног лима дебљине најмање 1 mm или другог материјала одговарајућих својстава а поставља се на размаку од најмање 10 mm од резервоара; најнижа тачка заштите мора бити најмање 10 mm низа од најниже тачке резервоара и не мање од 150 mm удаљена од коловоза кад је возило под пуним оптерећењем,
- да се резервоар плине не смије угађивати у предјелу мотора ни испред предње осовине возила,
- да резервоар плине буде удаљен од задње стране возила односно спољње ивице задњег бранника возила најмање 200 mm, а ако је ријеч о тороидалном резервоару најмање 100 mm који, уз томора бити угађен водоравно. Резервоар плине не смије бити у додиру с унутрашњом страном задње стране возила.

Члан 91.

- Резервоар плине мора бити причвршћен с најмање два држача, који се називају елементима причвршћења - при чему се за везу не смије употребити уже, тако да издрже оптерећење од пуног резервоара при убрзању од 50 m/s^2 у смјеру вожње те супротно и окомито на смјер вожње у водоравној равнини, а у свим осталим смјеровима 25 m/s^2 .
- Елементи причвршћења из става (1) овог члана не смију резервоар плине оштетити механички ни са њим у споју кородирати; између резервоара и елемената причвршћења мора се поставити еластичан материјал који не упија влагу.

Члан 92.

- Кад је резервоар плине смјештен у простор за возача и путнике, укључујући и пртљажник, резервоар односно уређаји из члана 69. став (1) овога Правилника, који се налазе на резервоару, морају се смјестити у заштитно плионепропусно кушиште које пружа довољну заштиту од механичког оштећења, поуздано спречава могућност

пропуштања плине у унутрашњост возила и које је помоћу одговарајућих отвора достатно провјетравано ради спречавања накупљања плине и стварања експлозивне смјесе са ваздухом.

- Заштитно плионепропусно кушиште резервоара плине и уређаја на њему, из претходног става, мора обезбиједити слободан простор између резервоара и кушишта ширине (висине) од најмање 20 mm.
- Под заштитником од директног дјеловања сунчевих зрака подразумијева се метални или њему одговарајући заштитник, који покрива барем горњу половину обима резервоара (лук од 180°) на удаљености од најмање 20 mm од резервоара.
- Као довољно провјетравање плионепропусно кушишта подразумијева се улаз и излаз ваздуха кроз цијеви за провјетравање, изнутра глатке, промјера најмање 25 mm. Инсталације које се спроводе кроз цијеви за провјетравање не смију смањити слободни пресек тих цијеви за више од 20%.
- Излазни и улазни отвори цијеви за провјетравање из става (4) овога члана морају бити тако постављени да њихово затварање нечистоћом током вожње није могуће.
- Отвори за провјетравање из става 5. овога члана морају бити удаљени од испусног уређаја најмање 150 mm, а најмање 75 mm ако је постављен усмјеривач који онемогућава непосредно усмјерење ваздуха за провјетравање на испусни уређај, те се морају налазити што даље од сваког извора варничења на возилу.
- Излазни отвори за провјетравање из става (1) овога члана за LPG морају се по висини поставити што ниже, а отвори за CNG што више.
- Простор у који је смјештен резервоар плине мора бити на одговарајући начин провјетраван тако да се спријечи евентуално настајање натпритиска у односу на околину.

Члан 93.

Сигурносни уређаји на резервоару плине морају у потпуности дјеловати и код затворенога вентила резервоара плине.

Члан 94.

- Приклучак за пуњење мора својом конструкцијом и изградњом омогућити да се резервоар плине може пунити само одређеним плином и допуштеним притиском пуњења, који одговарају конструкцији резервоара, те онемогућити повратно струјање плине на недопуштен начин.
- Приклучак за пуњење дио је вода за плин високог притиска и треба бити опремљен заштитном капом.
- Приклучак за пуњење не смије се налазити у простору за возача и путнике, укључујући и пртљажник.
- Приклучак за пуњење LPG-ом не смије се налазити ни у моторном простору.
- Простор у којем се налази приклучак за пуњење мора бити довољно провјетраван.

Члан 95.

- Приклучак за пражњење угађајући се иза вентила резервоара плине (CNG), у сврху могућности пражњења водова и уређаја из вентила резервоара плине. Испуштање плине у атмосферу није допуштено.

- (2) Уградња приклучка за пражњење плина мора бити таква да не може доћи до замјене тога приклучка с приклучком за пуњење и на њему мора бити заштитна капа.

Члан 96.

- (1) Неповратни вентили обавезно морају бити уградњени између приклучка за пуњење и резервоара плина.
- (2) На мјесто наведено у ставу (1) овога члана морају се уградити два међусобно независна неповратна вентила или један неповратни вентил и један запорни (ручни) вентил.

Члан 97.

- (1) Вишесмјерни вентил је вентил који се поставља између приклучка за пуњење, односно приклучка за пражњење и резервоара плина.
- (2) Вишесмјерни вентил изводи се као појединачан вентил или као вишевентила који обезбеђују дјеловање из члана 75. овога Правилника.

Члан 98.

- (1) Мјерач притиска за CNG мора се поставити у близини приклучка за пуњење плином и то тако да га пунилац може лакочитати.
- (2) Мјерач притиска за CNG, осим онога из претходнога става, треба уградити и у кабину у видном пољу возача. Уместо мјерача притиска у кабину се може уградити било који инструмент који ће возача обавјештавати о количини плине у резервоару, односно о одређеној најмањој количини плине (резервна количина плина) у резервоару.
- (3) Пренос сигнала на мјерач притиска, односно инструмент из става 2. овога члана мора бити такав да у случају његова лома не може доћи до истицања плине.
- (4) Показивач количине плине за LPG треба показивати ниво LPG-а у резервоару плина и мора спријечити даље пуњење течним плином кад се напуни 80% запремине резервоара.
- (5) Ако се показивач количине (нивоа) плине за LPG налази на резервоару плина, његово очитавање мора бити могуће без скидања заштитног кушишта

Члан 99.

Прочишћивач плине поставља се на вод између резервоара плине и плинског вентила и учвршиће се на каросерију или на оквир возила.

Члан 100.

- (1) Испаривач плине за LPG причвршићава се на унутрашњу страну каросерије возила ван простора за возача и путнике, укључујући и пртљажник.
- (2) Испаривач плине не смије се причврстити ни на један дио возила који је на повишену температуру кад је у радном стању.

Члан 101.

- (1) Регулатор притиска уgraђује се у простор у којем је смјештен мотор, и то што ближе уређају који уводи плин као гориво у мотор, а причвршићава се на каросерију или на оквир возила.
- (2) Ако је регулатор притиска изведен заједно с испаривачем плине, он се поставља исто као и регулатор притиска без испаривача.
- (3) Регулатор притиска не смије се причврстити на мотор возила.

Члан 102.

- (1) Вентил за плин се уgraђује на вод плина високог притиска између прочишћивача плина и испаривача плина односно регулатора притиска, а уgraђује се на каросерију или на оквир возила.
- (2) Команда за укључивање и искључивање плине мора се налазити возачу на дохват руке.
- (3) Плински вентил може бити уgraђен у истом плинонепропусном кушишту с прочишћивачем плина. У том случају уgraђује се исто као и вентил плина без прочишћивача.
- (4) Плински вентил може бити уgraђен у истом плинонепропусном кушишту са испаривачем плина, односно регулатором притиска. У том случају уgraђује се исто као и испаривач плина, односно регулатор притиска.

Члан 103.

- (1) Водови за плин високог притиска израђени од бакрених цијеви не смију се лемити ни заваривати већ се могу спајати дијеловима за спајање израђеним од легура бакра или челика.
- (2) Водове за плин високог притиска израђене од челичних цијеви треба спајати заваривањем или растављивим цијевним спојевима. Вијчани спојеви се допуштају само ако производац докаже испитивањима притиска и гаранцијом квалитета да одговарају овој намјени.
- (3) Водови за плин високог притиска морају бити тако положени (по могућности у каросерији или заштићени оквиром возила) да не долази до властитих вибрација (нпр. резонанције) те да нема узајамног трљања дијелова, посебно на мјестима провлачења цијеви кроз отворе. Размак између два мјesta причвршења смије бити највише 600 mm; полупречници савијања цијевних водова морају бити прилагођени материјалу и димензијама цијеви.
- (4) У простору за возача и путнике, укључујући и пртљажник, цијевни водови за плин уgraђују се само ако су посебно заштићени (цијеви у цијеви и сл.), с тим што та заштита мора бити отпорна на механичка оштећења а њени отвори морају бити на спољној страни возила.
- (5) Прије споја с уређајем (плинским вентилом, испаривачем, прочишћивачем и сл.) вод за плин мора имати компензацијску завојницу која омогућава растезање.
- (6) На водовима за плин високог притиска не смије бити видљивих оштећења, а кородиране, испуцане или на други начин оштећене водове треба по уочавању оштећења обавезно замијенити.

Члан 104.

- (1) Водови за плин ниског притиска који спајају испаривач, односно регулатор притиска с уређајем у којем се ствара смјеса горива и ваздуха за погон мотора не смију бити у додиру с издувним уређајем, односно мотором, осим с уређајем за напајање мотора горивом. Изводе се савитљиви а извана требају бити оплетени металом.
- (2) Водови за плин ниског притиска спајају се навојем или обујицама. Спојеви морају бити непропусни. Обујице морају бити самокочне да не дође до неконтролисанога попуштања.
- (3) На водовима за плин ниског притиска не смије бити видљивих оштећења, а кородиране, испуцане или на други начин оштећене водове треба по уочавању оштећења обавезно замијенити.

Члан 105.

- (1) Водови за довод средства за гријање до испаривача плина, односно регулатора притиска изводе се као савитљиве цијеви које морају бити отпорне на хемијске утицаје радне материје која кроз њих противе те морају издржати радни притисак и температуру радне материје.
- (2) Ови водови се постављају тако да најкраћим путем без оштрих углова спајају извор топлоте с испаривачем, односно регулатором притиска. Спојеви тих водова осигуравају се обујмцима.
- (3) На водовима за довод средства за гријање не смије бити видљивих оштећења, а кородирање, испуцане или на други начин оштећене водове треба по уочавању оштећења обавезно замјенити.

Члан 106.

- (1) Вентил течног горива угађају се на вод горива (бензина, дизелскога горива) испред напојне пумпе.
- (2) Вентил течног горива из претходног става неће се уградити ако се одабиром плина као погонскога горива истовремено искључи из погона доток течног горива уређају за снабдијевање мотора горивом.

Члан 107.

- (1) Водови електричне инсталације морају бити одговарајуће димензионирани и постављени тако да не стварају трење с подлогом на коју се полажу. Спојеви електричних водича морају бити изведени тако да не изазивају варничење.
- (2) Електрична инсталација мора бити осигурана таљивим осигурачем.

Члан 108.

- (1) У возилу на плински погон мора се налазити техничко упутство које садржи ова упозорења:
 - a) да је пуњење резервоара плина допуштено само:
 1. одређеним пливом (LPG-ом, односно CNG-ом),
 2. на мјестима посебно предвиђенима за снабдијевање возила пливом и особљу које је за то овлаштено,
 3. кад је мотор искључен,
 4. уз услов да се у возилу не налазе лица,
 5. ако није истекла вაљаност редовног техничког прегледа возила,
 - b) да резервоар плина не смије бити напуњен више од 80% његове запремине за LPG, односно више од 22 MPa (220 бар) за CNG,
 - c) да након пуњења резервоара пливом прикључак за пуњење мора бити непропусно затворен и заштићен заштитним поклопцем,
 - d) да исправност сигурносног вентила смију провјеравати само овлаштена лица,
 - e) да возило на погон пливом не смије бити остављено у просторији без провјетравања те да се у близини тако остављенога возила не смије употребљавати отворени пламен или други извори варничења.
- (2) На вјетробрану односно на задњем стаклу кабине возила с погоном на плин мора се налазити најлепница с ознаком употребљаваног плина као погонскога горива. Садржај, облик и димензије најлепнице приказани су у Прилогу број 1, који је саставни дио овог Правилника.

Члан 109.

- (1) Прије увођења возила у затворени радионички простор, као и прије извођења радова на моторном возилу с плинским погоном, сервисер односно оспособљени испитивач треба провјерити истиче ли плин из плинског уређаја.
- (2) Ако се провјером утврди истицање плина из уређаја и опреме за погон моторних возила пливом, затварањем или пражњењем резервоара плина мора се отклонити опасност прије започињања даљњих радова.
- (3) Прије започињања радова на возилу на плински погон сервисер мора испитати концентрацију плина у радионици и по потреби укључити вентилацију.
- (4) Концентрација плина у простору радионице и простору возила не смије прелазити опасну концентрацију према члану 2. овог Правилника.
- (5) Никакви радови, нпр. резања, заваривања и слично, на резервоару плина нису допуштени без одобрења инспекције надлежне за посуде под притиском.

Члан 110.

Министарство ће дефинисати ближе одредбе које се односе на:

- a) Услове које морају задовољити сервисне радионице које врше угађивање уређаја за плин у возила или одржавање и сервисирање возила на плински погон,
- b) Стручну спрему и начину додатне обуке сервисера који врше угађивање уређаја за плин у возила,
- c) Начин издавања одобрења сервисним радионицама да могу угађивати, одржавати и сервисирати возила на плински погон,
- d) Услове које морају задовољити увозници опреме за плин,
- e) Начин издавања одобрења увозницима опреме за плин,
- f) Начин промета дијеловима уређаја за плин,
- g) Случајеви у којима се могу изгубити добијена одобрења.

14. Остали уређаји од посебног значаја за безбедност саобраћаја

Члан 111.

- (1) Каросерија моторног и приклучног возила мора бити урађена и изведена тако да по својој конструкцији, квалитети и врсти материјала, као и опремљености, одговара намјени возила и обезбеђује безбедност возача, путника и robe за вријеме вожње.
- (2) Задња страна каросерије аутобуса којима се врши превоз лица у градском и приградском саобраћају, те тролејбуса и њихова припадајућа опрема, морају бити изведене на тај начин како би се спријечило пењање и држање током вожње.
- (3) Предња и задња страна аутобуса у ком се врши превоз дјеце мора бити означена ознакама датим у Прилогу број 2., који је саставни дио овог Правилника.
- (4) Степенице на возилима којима се врши превоз путника морају бити такве да обезбеђују безбедан улаз и излаз путника.
- (5) Ивице избочених дијелова и украсних предмета на предњем дијелу возила не смију бити оштри. Ако постоји украсна

фигура на горњој површини предњег дијела возила, она мора бити еластично причвршћена за возило.

- (6) Лаки мотоцикл, лаки трицикл и четвероцикл, мотоцикл, трицикл и четвероцикл мора имати уграђене и изведене ослонце за ноге возача са обје стране, а мотоцикл са сједиштем за путника мора имати уграђен држач и уграђене ослонце за ноге путника с обје стране мотоцикла.

Члан 112.

- (1) У аутобусима, тролејбусима и прикључним возилима којима се превозе путници у стојећем ставу, слободна површина намијењена за једно место за стајање мора износити најмање $0,15 \text{ m}^2$, а за градске аутобусе $0,125 \text{ m}^2$.
- (2) Унутрашњи простор кабине за возача и простор за путнике морају бити опремљени тако да под нормалним условима у вожњи или за вријеме мировања возила возач, односно путници у возилу не могу бити озлијеђени. Прибор, алат, уређаји и опрема морају бити добро причвршћени.
- (3) Простор за возача и путнике у моторним и прикључним возилима мора имати унутрашњу расвјету.
- (4) Отвор за пуњење резервоара горивом не смije се налазити у простору за возача или у простору за путнике.

Члан 113.

- (1) Врата на аутобусу, тролејбусу и прикључним возилима за превоз више од 23 путника морају бити уграђена и изведена као најмање двоја врата на десној страни тих возила на тај начин да се онемогући њихово ненамјерно отварање за вријеме вожње и спriječi повреда путника као и могућност евентуалног испадања из возила.
- (2) Помоћна врата за излаз путника у случају опасности на аутобусу, тролејбусу и прикључним возилима морају бити уређена и изведена на лијевој страни возила, на мјесту које је путницима приступачно у случају опасности, с тим да њихова ширина не смije износити мање од $0,6 \text{ m}$, а висина мање од $1,2 \text{ m}$. Конструкција помоћних врата мора бити таква да се не могу ненамјерно отворити.
- (3) На аутобусима, тролејбусима и прикључним возилима за превоз путника не морају бити изведена помоћна врата, ако с обадвоје бочних страна ових возила имају најмање по један прозор димензија $0,8 \text{ m} \times 0,6 \text{ m}$ и ако су ти прозори прикладни за излаз у случају опасности. Наведени прозори морају имати напис да служе у случају опасности.
- (4) Ако бочна врата на моторним возилима приликом отварања излазе ван габарита возила, морају имати браву постављену према задњем дијелу возила, а шарке врата постављене према предњем дијелу возила. У случају двоструких врата, врата која се прва отварају морају имати браву постављену према задњем дијелу возила, а шарку врата постављену према предњем дијелу возила.

Члан 114.

- (1) Браве на вратима морају бити двостепене и уграђене и изведене тако да други степен браве спречава отварање врата, ако нису потпуно затворена. Браве морају имати направу којом се осигуравају тако да се лако учврсти сигурносни положај. Браве на вратима која се налазе поред возача, као и браве на вратима теретних моторних возила, не морају бити осигуране на овакав начин.
- (2) Врата, поклопци и друге врсте затварача на отворима затворених каросерија, чији су слободни отвори већи од минималних димензија за улаз једног лица, морају бити изведени тако да се могу отворити и с унутрашње стране.
- (3) Поклопци на свим спољним странама моторних и прикључних возила морају бити изведени, односно

обезбиђени тако да се не могу сами отворити за вријеме вожње, па ни при јачим потресима.

Члан 115.

- (1) У аутобусима и прикључним возилима за превоз путника мора постојати уређај за провјетравање.
- (2) Простор затворених каросерија намијењен возачу и путницима мора бити изграђен тако да је обезбиђен од пророда и гомилања гасова штетних за здравље људи.

Члан 116.

- (1) Акумулатор на возилу мора бити добро причвршћен у свом лежишту и мора имати одговарајући спољни вентил ван простора за возача и путнике, осим акумулатора који су изведенi тако да не испарају.
- (2) Аутобуси и тролејбуси с више од 25 места којима се превозе путници морају на главном каблу електричне инсталације имати склопку којом се искључују сви струјни кругови у возилу осим тахографа или еуро-тахографа који се мора посебним водовима спајати на акумулаторе. Ручица склопке мора бити на дохвату руке возача.

Члан 117.

Предња сједишта и наслони тих сједишта у путничким аутомобилима који су покретни морају имати осигураче за учвршћење.

Члан 118.

Кабина за возача на моторним возилима мора удовољавати следећим условима:

- a) да у погледу димензија, видљивости, степена вибрације, изолације од буке, гријања, зрачења и непропусности мора удовољавати условима који обезбеђују нормалан рад возачу и његовим помоћницима;
- b) сједиште возача мора бити широко најмање $0,45 \text{ m}$ и по својој конструкцији и материјалу од којега је израђено омогућавати возачу удобно сједење за управљачем;
- c) застакљене површине кабине возача требају омогућити потпуну провидност и прегледност без било каквих уочљивих кривљења објекта који се виде кроз вјетробранско стакло, која неће уносити забуну у бојама која се користе за рад семафора (свјетлећих сигнала) и осталих сигнала у саобраћају и која ће у случају евентуалног лома омогућити видљивост пута и пружити могућност безbjednog заустављања.
- d) застакљене површине требају смањити могуће повреде возача и путника на што је могуће мању мјеру, те бити отпорне на све атмосферске и температурне услове, хемијска дјеловања, сагоријевање и абразију.

Члан 119.

- (1) Уређаји за одmrзвање и одмагљивање вјетробрана и уређаји за гријање и провјетравање на моторном возилу морају бити уграђени и изведенi тако да се њиховом употребом обезбиједи и омогући потребна видљивост кроз вјетробран те унутрашње гријање и провјетравање простора за возача и путнике.
- (2) Отвори за улазак ваздуха у кабину за возача који су у саставу уређаја за гријање и провјетравање морају бити изведенi тако да се онемогући загађивање ваздуха испусним плиновима и прашином што их узрокује само возило.

- (3) Одредбе овог члана не примјењују се за возила оружаних снага БиХ и полицијских агенција у БиХ, уколико су то возила врло уско специјализоване намјене и као таква се не користе ни у једном другом сегменту друштва.

Члан 120.

- (1) Гуме на возилима морају одговарати димензијама што их је пријавио произвођач, зависно о највећој допуштенoj брзини кретања возила и највећем допуштеном оптерећењу осовина на којима су гуме постављене.
- (2) Гуме на истој осовини возила морају бити једнаке по димензијама, носивости, брзинској карактеристици, врсти (зимске, љетне), конструкцији (радијалне, дијагоналне, итд.) и марки (производјачу) и типу.
- (3) Дубина канала на газној површини мора бити виша од фабрички допуштене дубине означене посебним ознакама постављеним у канал гуме које дефинишу истрошеношт гуме. У случају да поменуте ознаке не постоје најмања допуштена дубина је 1,6 mm за путничка возила, односно 2 mm за аутобусе и теретна возила.
- (4) На обручу резервног точка не мора се налазити гума исте врсте, конструкције, марке и типа.
- (5) Протектоване (обновљене) гуме које се користе на регистрованим возилима у БиХ након 1. 1. 2008. године на бочкој страни гуме морају имати ознаку "RETRREAD" и шифру код је извршено обновљање (на пример "2506" што значи да се ради о 25 недјељи 2006. године). Протектоване (обновљене) гуме морају имати хомологацијску документацију.
- (6) Одредбе овог члана не примјењују се за возила оружаних снага БиХ и полицијских агенција у БиХ, уколико су то возила врло уско специјализоване намјене и као таква се не користе ни у једном другом сегменту друштва.

Члан 121.

- (1) Блатобрани на моторним и прикључним возилима која могу развити брзину кретања већу од 30 km/h, осим на теренским и теретним возилима која се аутоматски истоварују (самоистоварна кола), морају бити уgraђени и изведени изнад свих точкова.
- (2) Точкови скупа возила на првој осовини прикључног возила не морају с предње стране бити покривени блатобранима. Горња четвртина пречника задњих точкова тегљача с полуприколицом не мора бити покривена блатобранима. Блатобрани вишеосовинских возила могу бити заједнички за скуп точкова на истој страни возила.
- (3) Блатобрани морају бити постављени тако да покривају ширину точка возила. Блатобрани не смију имати оштре ивице. Положај и величина блатобрана морају бити такви да спречавају одбацивање блате. На оптерећеном возилу, осим код бициклла с мотором, лаког мотоцикла, лаког трицикла и четвероцикла, мотоцикла, трицикла и четвероцикла блатобран мора покривати најмање горњу трећину пречника точка с предње стране точка и најмање половину пречника точка са задње стране точка.
- (4) На моторним возилима која остављају један траг предњи блатобран мора покривати точак у луку најмање од 15° испред верикале повучене кроз осовину предњег точка.

Члан 122.

- (1) Браници на путничким аутомобилима и комбинованим возилима морају бити уgraђени и изведени на предњој и задњој страни возила, а на другим моторним возилима с четири или више точкова најмање на предњој страни тих возила.

- (2) Браници не смију имати оштре ивице и морају бити постављени тако да чине најизбоченије дијелове возила, осим ако возило има уgraђену нерастављиву куку (евро куку) за вучу прикључних возила.
- (3) На теретним вучним и прикључним возилима која су први пут регистрована у Босни и Херцеговини након 1.1.1985. године, а чија највећа допуштена маса прелази 3,5 t мора бити уgraђен заштитник од подлетања са задње стране возила који треба да задовољава сљедећи услове:
 - a) одстојање од коловоза до доње ивице заштитника по читавој дужини заштитника од подлијетања не смије бити веће од 550 mm,
 - b) заштитник од подлетања мора бити постављен што је могуће ближе задњем крају возила, али не више од 500 mm.
 - c) ширина заштитника од подлетања не смије бити већа од ширине задње осовине нити ужа од 100 mm с једног и другог краја возила,
 - d) бочни крајеви заштитника од подлетања не смију бити повијени према назад, нити смију имати оштре ивице,
 - e) заштитник од подлетања треба да буде тако конструисан да има неколико мјеста на којим је причвршћен на возило. Причвршћења заштитника од подлетања морају бити тако изведена да обезбиједе непромијењен положај заштитника од подлетања и у случају ненамјерног настојања промјене његовог положаја,
- (4) На теретним вучним и прикључним возилима која су први пут регистрована у Босни и Херцеговини након 1.1.1997. године, а чија највећа допуштена маса прелази 3,5 t морају бити уgraђени заштитници од подлетања са бочне стране возила који треба да задовољава сљедеће услове:
 - a) мјесто постављања је празан простор испод товарног простора на дужини између точкова појединих осовина, изузев полуприколица код којих се дужина одређује као растојање од стопа за ослањање до точкова прве осовине полуприколице
 - b) израђује се од непрекидне равне површине из једне или више хоризонталних плоча или комбинације плоча и површина које треба да чине континуалан заштитни субјект.
 - c) не смије повећати укупну ширину возила, а спољни дио не смије бити увучен више од 120 mm мјерено од најшире дијела возила. Његов предњи крај може бити повијен унутра,
 - d) спољни дио површине мора бити гладак и што је могуће више континуално постављен од предњег ка задњем дијелу возила,
 - e) сви дијелови (вијци, заковице и др.) не смију стршити више од 10 mm ван површине заштитника, при чему се мора обезбиједити њихова глаткоћа и заобљеност,
- (5) Одредбе става (4) овог члана се не примјењују на вучна возила намијењена за обављање транспорта у шумарству и польопривреди, тегљаче и приколице са једном осовином намијењене за превоз дугих терета, као и на возила код којих постављање заштитника од подлетања са задње стране онемогућава његову радну функцију (кипери, итд.).
- (6) Одредбе овог члана не примјењују се за возила оружаних снага БиХ и полицијских агенција у БиХ, уколико су то возила врло уско специјализоване намјене и као таква се не користе ни у једном другом сегменту друштва.

Члан 123.

- (1) У путничким возилима први пут регистрованим у Босни и Херцеговини након 1.1.1977. године, морају постојати сигурносни појасеви и њихови прикључци најмање у првом реду сједишта. Бочна сједишта у првом реду сједишта морају имати сигурносне појасеве на три тачке везивања, а средње сједиште у првом реду сједишта може имати сигурни појас најмање у дviјe тачке везивања.
- (2) Путничка и комбинована возила, као и лаки четвороцикли с кабином који се први пут регистрована у Босни и Херцеговини од 1.1.1999. године морају имати уграђене сигурносне појасеве и њихове прикључке на свим сједиштима у возилу. Сигурносни појасеви морају бити у три тачке, док средње сједиште може бити опремљено са сигурносним појасом у дviјe тачке. Сви сигурносни појасеви и њихови прикључци морају имати хомологацијски документ.
- (3) Дjeчја сједишта које се постављају у путничко и комбиновано возило морају имати хомологацијски документ и постављају се на задње сједиште према препорукама произвођача дjeчјег сједишта.
- (4) Одредбе овог члана не примјењују се за возила оружаних снага Босне и Херцеговине, полицијске агенције у Босни и Херцеговини, уколико су то возила врло уско специјализоване намјене и као таква се не користе ни у једном другом сегменту друштва.

Члан 124.

- (1) Наслони за главу у путничким возилима која се региструју по први пут у BiХ од 1.1.2008. године морају бити уграђени и изведени на свим сједиштима која су опремљена сигурносним појасом са везивањем у три тачке.
- (2) Одредбе овог члана не примјењују се за возила оружаних снага BiХ и полицијских агенција у BiХ, уколико су то возила врло уско специјализоване намјене и као таква се не користе ни у једном другом сегменту друштва.

Члан 125.

Моторна возила регистрована у Босни и Херцеговини након 1.1.1991. године морају имати на својој предњој страни прикључак за вучу.

Члан 126.

- (1) Путничка и комбинована возила први пут регистрована у Босни и Херцеговини од 1.1.1980. године, морају имати уређај за обезбеђење возила од неовлаштене употребе уграђен и изведен тако да спријечи окретање точкова управљача или помицање ручице мjeњача, или да дјелује на систем преноса снаге и спријечи окретање погонских точкова (осим система кочења) или да има посебан систем којим се спречава пуштање мотора у рад.
- (2) Мотоцикли, трициклси и четвороцикли морају имати уређај за обезбеђење возила од неовлаштене употребе.
- (3) Уређај из става 1. овог члана мора бити стално уграђен у возило и изведен тако, да се не може укључити кад је возило у покрету.
- (4) Одредбе овог члана не примјењују се за возила оружаних снага BiХ и полицијских агенција у BiХ, уколико су то возила врло уско специјализоване намјене и као таква се не користе ни у једном другом сегменту друштва.

ПОГЛАВЉЕ IV. УРЕЂАЈИ НА ТРАКТОРИМА И ЊИХОВИМ ПРИКОЛИЦАМА

Члан 127.

- (1) Одредбе о уређајима на тракторима односе се само на оне врсте трактора који на равном путу не могу развити брзину кретања већу од 30 km/h и који имају дviјe осовине и точкове с гумама (у наставку текста: трактор).
- (2) На тракторе који на равном путу развијају брзину кретања већу од 30 km/h одговарајуће се примјењују одредбе члана од 5. до 62., те од 111. до 126. овог Правилника.

Члан 128.

- (1) Радна и паркирна кочница на трактору морају бити уграђене и изведене тако да испуњавају услове из члана 17. став (1) овог Правилника.
- (2) Радни кочни систем на трактору може бити уграђен и изведен само на једној осовини под условом да је сила кочења подједнако распоређена на оба точка те осовине.

Члан 129.

- (1) Уређаји за освјетљавање пута и за давање свјетлосних сигнала на тракторима, у смислу овог Правилника су:
 - a) свјетла за освјетљавање пута на предњој страни возила с кратким свјетлом;
 - b) позициона свјетла;
 - c) стоп-свјетла;
 - d) катадиоптери;
 - e) показивачи смјера;
 - f) свјетла за освјетљавање задње регистарске таблице.
- (2) За кратка свјетла за освјетљавање пута, позициона свјетла, стоп-свјетла, катадиоптере, показиваче смјера и свјетла за освјетљавање задње регистарске таблице из става (1) овог члана вриједе услови прописани за такве уређаје на моторним возилима овог Правилника.
- (3) Ако су на трактору уграђена додатна свјетла (дugo свјетло, предње и задње магленке, свјетло за вожњу уназад итд.), за њих вриједе услови предвиђени за таква свјетла у овом Правилнику.

Члан 130.

На тракторима први пут регистрованим у Босни и Херцеговини након 1.1.1983. године мора бити уграђена сигурносна кабина или такав оквир да штити возача од озљеде у случају превртања трактора.

Члан 131.

Уређаји за контролу рада показивача смјера на тракторима морају бити уграђени и изведени као свјетлосни или као звучни сигнал за контролу рада показивача смјера ако возач не може директно видети најмање по један показивач смјера са сваке стране возила.

Члан 132.

Уређај за давање звучних сигнална на трактору мора бити уграђен и изведен тако да удовољава условима прописаним за такве уређаје на моторним возилима у овом Правилнику.

Члан 133.

Уређај за одвод и испуштање испусних гасова на трактору мора бити уграђен и изведен тако да удовољава условима прописаним за моторна возила у овом Правилнику.

Члан 134.

- (1) Возачко огледало на трактору који има затворену кабину, мора бити уgraђено и изведене као најмање једно возачко огледало постављено на лијевој страни кабине.
- (2) Ако на трактору постоје вјетробран, спољна стакла и брисачи вјетробрана, тада за њих вриједе услови прописани за такве уређаје на моторним возилима у овом Правилнику.

Члан 135.

Уређај за кретање трактора уназад на трактору чија маса премашује 0,35 т мора бити уgraђен и изведен тако да са одговарајућим степеном преноса омогући сигурно и безбедно кретање трактора уназад.

Члан 136.

- (1) Радна и паркирна кочница на тракторским приколицама мора дјеловати на довољан број точкова како би се обезбједио минимални кочни коефицијент и задржало праволинијско кретање за вријеме кочења.
- (2) Радна кочница прикључног возила којег вуче трактор мора се активирати истовремено и са истим уређајем кад и радна кочница вучног трактора.
- (3) Приколица из става (1) овог члана може бити опремљена налетном кочницом ако јој највећа допуштена маса не прелази 8 т, а брзина 30 km/h те:
 - a) кад највећа допуштена брзина не прелази 25 km/h могу се вучном трактору додати највише двије приколице
 - b) кад највећа брзина не прелази 40 km/h могу се вучном трактору додати највише двије приколице уз услов да су на приколицама кочени сви точкови.
- (4) Приколица из става (1) овог члана не мора имати радну кочницу уз услов да јој највећа брзина не прелази 30 km/h, да јој највећа допуштена маса не прелази 3,5 т и да је маса вучног трактора два пута већа.

Члан 137.

На свјетла за означавање приколице, стоп-свјетла, показиваче смјера, катадиоптере и свјетло за освјетљавање регистрационске таблице на приколици коју вуче трактор одговарајуће се примјењују одредбе прописане за такве уређаје на моторним возилима у овом Правилнику.

ПОГЛАВЉЕ V. УРЕЂАЈИ НА ЗАПРЕЖНИМ ВОЗИЛИМА

Члан 138.

- (1) Свјетла на запрежном возилу морају бити изведене као најмање једно бијело свјетло постављено на предњој страни возила тако да свјетлост коју даје видљива само за учеснике у саобраћају који се налазе испред запрежног возила и као најмање једно црвено свјетло постављено на задњој страни возила тако да је свјетлост коју даје видљива само за учеснике у саобраћају који се налазе иза запрежног возила.
- (2) Свјетла на запрежном возилу морају бити изведене тако да се свјетлост коју она дају, ноћу при доброј видљивости, може видjeti на удаљенosti od најмањe 150 m.

Члан 139.

- (1) Катадиоптери на запрежним возилима морају бити уgraђени и изведени као два катадиоптера црвене боје, која нису троуглластог облика, симетрично постављена на задњој страни возила, тако да су ноћу при доброј видљивости, видљива са удаљености od најмањe 100 m кад су освијетљена дугим свјетлом моторног возила.

- (2) Рефлектијућа површина катадиоптера не смије бити мање од 0,3 m нити више од 1 m удаљена од површине пута. Међусобно растојање рефлектијућих површина катадиоптера не смије бити мање од 0,5 m. Рефлектијућа површина појединачних катадиоптера мора износити најмањe 20 cm².

ПОГЛАВЉЕ VI. УРЕЂАЈИ НА БИЦКЛИМА, БИЦИКЛИМА С МОТОРОМ, ЛАКИМ МОТОЦИКЛИМА, ЛАКИМ ТРИЦИКЛИМА И ЧЕТВЕРОЦИКЛИМА, МОТОЦИКЛИМА, ТРИЦИКЛИМА И ЧЕТВЕРОЦИКЛИМА

Члан 140.

На бициклима, бициклима с мотором, лаким мотоциклима, лаким трициклима и четвероциклима, мотоциклима, трициклима и четвероциклима мора бити уgraђена и изведена за сваки точак најмањe по једна кочница тако да су међусобно независне, с тим што кочница на предњем точку мора бити ручна.

Члан 141.

- (1) Једно или два симетрично постављена свјетла за освјетљавање пута на бициклима и бициклима с мотором морају бити изведене и причвршћена на предњој страни бицикла, бицикла с мотором, лаког трицикла и четвероцикла, чија ширина не прелази 1,3 m.
- (2) Свјетлост коју даје свјетло из става (1) овог члана мора бити бијеле боје, а удаљеност свјетлеће површине тога свјетла од површине пута не смије бити већа од 1,2 m ни мања од 0,4 m код бицикла и бицикла с мотором или 0,5 m код лаких трицикала и четвероцикла.
- (3) Једно или два симетрично распоређена према уздужној окомитој равнини возила постављена задња позициона свјетла црвене боје на бициклима и бициклу с мотором морају бити изведене и причвршћена на задњој страни возила, чија ширина не прелази 1,3 m.
- (4) Удаљеност свјетлеће површине свјетла из става (3) овог члана од површине пута не смије бити мања од 0,25 m ни већа од 0,9 m.
- (5) Свјетла из става (3) овог члана могу бити изведена заједно с катадиоптерима.
- (6) Бицикли с мотором, лаки трицикли и четвероциклси, трицикли и четвероциклси четвероциклси могу имати и дуга свјетла која тада морају удовољавати захтјевима из члана 28. став (4), (8) и (9) овог Правилника.
- (7) Лаки трицикли и четвероциклси, трицикли и четвероциклси који имају кабину возача морају имати и показиваче смјера.
- (8) Бицикли с мотором први пут регистровани у Босни и Херцеговини након 1.1.1995. године, као и лаки трицикли и четвероциклси, трицикли и четвероциклси морају имати стоп свјетла у складу са чланом 43. овог Правилника.

Члан 142.

- (1) Један или два симетрично распоређена према уздужној окомитој равнини возила и нетроугласта катадиоптера црвене боје морају бити уgraђена и изведена на задњој страни бицикла, бицикла с мотором, лаког трицикла и четвероцикла, а по један катадиоптер жуте или наранџасте боје на свакој страни педале (с предње и задње стране) за бицикле и бицикле с мотором са педалама. Лаки трицикли и четвероциклси шире од 1 m морају имати два нетроугласта катадиоптера црвене боје, симетрично распоређена према уздужној окомитој равнини возила, максимално удаљена од бочне ивице возила 0,4 m.

- (2) Удаљеност рефлектијуће површине задњег црвеног катадиоптера од површине пута не смије бити мања од 0,25 т нити већа од 0,9 m.
- (3) Рефлектијућа површина задњег црвеног катадиоптера мора износити најмање 8 cm².
- (4) На бочним страницама предњега и задњег точка бицикла морају бити изведена рефлектијућа тијела која рефлектијују светлост бијеле или жуте боје.

Члан 143.

На бицикли, бицикли с мотором, лаком мотоциклу, лаком трициклу и четвероциклу, мотоциклу, трициклу и четвероциклу мора постојати уређај за давање звучних сигнала.

Члан 144.

Уређај за давање звучних сигнала на бицикли, бицикли с мотором, лаком мотоциклу, лаком трициклу и четвероциклу, мотоциклу, трициклу и четвероциклу мора бити уградиен и изведен тако да удовољава условима прописаним у члану 50. овог Правилника.

ПОГЛАВЉЕ VII. ОПРЕМА ВОЗИЛА

Члан 145.

- (1) Моторна и прикључна возила, осим бицикла с мотором, лаког мотоцикла, лаког трицикла и четвероцикла, мотоцикла, трицикла и четвероцикла, трактора, тракторских приколица, приколица с једном осовином, аутобуса за градски саобраћај и возила намијењених за комуналне услуге (прање и чишћење улица, одвоз смећа и фекалија и др.), морају имати резервни точак с припадајућом опремом који се по потреби може употребити.
- (2) Резервни точак не морају имати моторна и прикључна возила ако су точкови опремљени неким безбедносним системом за безбедну возњу с издуваном гумом.
- (3) Резервни точак не морају имати моторна и прикључна возила укупне масе до 3,5 t ако возило има одговарајуће средство за привремено оспособљавање издуване гуме (нпр. спреј или пјена у флаши под притиском, итд.).

Члан 146.

- (1) Путничка моторна возила опремљена за кориштење алтернативних горива (LPG, CNG,...), возила за јавни превоз, као и теретна моторна и прикључна возила морају имати апарат за гашење пожара постављен на видљивом мјесту, тако да се у случају опасности може употребити.
- (2) Скуп возила (кацион и приколица, тегљач и популарни приколица, итд) морају бити опремљени са једним противпожарним апаратом намијењеним за гашење евентуалног пожара на мотору и кабини и минимално једним противпожарним апаратом намијењеним за гашење евентуалног пожара на роби која се превози. Број противпожарних апаратова намијењених за гашење евентуалног пожара на роби зависи од врсте и количине робе која се превози.

Члан 147.

- (1) Моторна возила осим бицикла с мотором, лаког мотоцикла, лаког трицикла и четвероцикла, мотоцикла, трицикла и четвероцикла и прикључна возила, морају имати, на видљивом мјесту, посебан стандардизован знак за обиљежавање возила заустављеног на коловозу пута, тако да га возач по потреби може користити.
- (2) По два знака из става (1) овог члана морају имати:

- a) теретна моторна возила и аутобуси ако вуку прикључно возило;
 - b) моторно возило које се налази на крају колоне ако се моторна возила крећу у организованој колони.
- (3) Знак из става (1) овог члана има облик једнакостранничног троугла са ивицом црвене боје чија дужина износи 40 cm, а ширина најмање 5 cm. Ивице знака морају бити превучене рефлектијућом материјом или црвеној катадиоптерском оптиком ширине најмање 2 cm или израђене тако да се могу по читавој дужини освјетлити властитим извором светlosti. Знак мора бити израђен од чврстог материјала и на начин који му омогућава да стабилно стоји у вертикалном положају.

Члан 148.

Моторна возила, осим бицикла с мотором, лаког мотоцикла, лаког трицикла и четвероцикла, мотоцикла, трицикла и четвероцикла, морају имати једну кутију прве помоћи, а аутобуси са више од 25 сједећих мјеста двије кутије.

Члан 149.

- (1) Моторна и прикључна возила чија највећа допуштена маса прелази 5 t морају имати два клинаста подметача за точкове, на видљивом мјесту, које возач по потреби може употребити.
- (2) У аутобусима из члана 113. ставак (3) овог Правилника, на видљивом мјесту мора бити чекић за разбијање стакла тако да се у случају опасности може употребити.

Члан 150.

- (1) Моторна возила, осим бицикла с мотором, лаког мотоцикла, лаког трицикла и четвероцикла, мотоцикла, трицикла и четвероцикла, трактора, аутобуса у градском и приградском саобраћају морају имати, на видљивом мјесту, резервне сијалице и осигураче најмање за половину сијаличних мјеста двоструких уређаја за освјетљавање пута и за давање светлосних сигнала и по једну сијалицу за једнострука сијалична мјеста код којих је могуће замјенити само сијалицу.
- (2) Возила која су опремљена светлосним тијелима без жарне нити (ксенон, неон, LED и сл.), не морају имати резервне сијалице за та расвјетна тијела.

Члан 151.

Моторна возила, осим бицикла с мотором, лаког мотоцикла, лаког трицикла и четвероцикла, мотоцикла, трицикла и четвероцикла, морају имати рефлектијући прслук, којег је возач дужан користити-обући када на путу обавља неке радње уз возило (мијења точак, обавља мање поправке на возилу, насила гориво када возило остане без горива, тражи помоћ заустављајући друга возила и сл.).

Члан 152.

Број шасије (оквира или рама) возила мора бити утиснут на самом оквиру или било на којем дијелу возила који се тешко или никако не може скинути.

Члан 153.

Возила намијењена за превоз опасних материја морају имати опрему у складу с ADR споразумом.

Члан 154.

Путничка моторна возила морају имати уже, сајлу или телескопску круглу везу за вучу, док возила намијењена за превоз опасних материја морају имати полугу за вучу и припадајући хомологацијски документ.

Члан 155.

- (1) Под зимском опремом моторних и прикључних возила, подразумијевају се:
 - a) ланци за снijег приправни за постављање на погонске точкове и
 - b) гуме минималне дубине канала на газној површини 4 mm, с тим да гуме на погонским точковима морају бити зимске или гуме с ознакама MS, M+S или M&S.
- (2) На возила се не смију постављати гуме с ексерима.
- (3) Додатно за теретна возила и аутобусе у зимску опрему убраја се и лопата и врећа пијеска.
- (4) Одредбе овог члана не примјењују се за возила оружаних снага БиХ и полицијских агенција у БиХ, уколико су то возила врло уско специјализоване намјене и као таква се не користе ни у једном другом сегменту друштва.

Члан 156.

- (1) Моторна возила и прикључна возила која се због конструкцијских разлога, на равном путу не могу кретати брзином већом од 30 km/h, морају бити обиљежена знаком за означавање спорих возила.
- (2) На возилу може постојати најмање један знак за обиљежавање спорих возила, постављен на задњи крај возила. Ако је на возилу само један знак за обиљежавање спорих возила онда он мора бити постављен тако да се налази, у односу на уздужну вертикалну равнину симетрије возила, на лијевој страни возила. Знак за обиљежавање спорих возила мора бити постављен на висини не мањој од 250 mm (до доње ивице знака) и не вишој од 1500 mm (до горње ивице знака), мјерећи од земље до ивице знака.
- (3) Сва возила из става 1. овог члана регистрована у Босни и Херцеговини морају бити означена знаком за означавање спорих возила од 1.1.2008. године.
- (4) Изглед, основне боје и димензије знака којим се обиљежавају споре возила приказан је у Прилогу број 3., који је саставни дио овог Правилника.

Члан 157.

- (1) Теретна моторна возила највеће допуштене масе веће од 12000 kg (осим тегљача намењених за вучу полуприколице) морају бити обиљежени ознакама за тешка моторна возила.
- (2) Прикључна возила највеће допуштене масе мање од или једнаке 10000 kg чија дужина (укључујући дужину вучне руде) прелази 8 m и прикључна возила највеће допуштене масе веће од 10000 kg без обзира на дужину морају бити обиљежена ознакама за дуга прикључна возила.
- (3) Ознаке за тешка моторна возила ширине 140 mm морају бити изведені зебрасто с наизменичним косим жутим ретрорефлектијумом и црвеним флуоресцентним пругама. Нагиб црвених флуоресцентних пруга је под углом 45° док је ширина пруге 100 mm.
- (4) Ознаке за дуга прикључна возила (приколице и полуприколице) ширине 200 mm морају бити изведені са жутом ретрорефлектијумом позадином и црвеним флуоресцентним оквиром. Ширина црвеног флуоресцентног оквира треба да буде 40 mm.
- (5) На возилима може постојати једна, двије или четири ознаке за обиљежавање дугих и тешких возила. Број ознака зависи о могућности монтаже истих на задњем крају возила.

- (6) Укупна минимална дужина сета ознака за тешка и дуга возила је 1300 mm, а максимална 2300 mm.
- (7) Ознаке за тешка и дуга возила морају бити постављене на висини не мањој од 250 mm (до доње ивице ознаке) и не вишој од 2100 mm (до горње ивице знака) мјерећи од земље.
- (8) Одредбе из ставова (1) и (2) овог члана односе се на возила која се први пут региструју у Босни и Херцеговини од 1.1.2008. године.
- (9) Возила из става (1) и (2) овог члана која су већ регистрована у Босни и Херцеговини морају бити означена знаком за означавање дугих и тешких возила до 1.7.2008. године.
- (10) Изглед, основне боје, димензије и могући примјери знакова приказани су у Прилогу број 4. и 5. који су саставни дијелови овога Правилника.

ПОГЛАВЉЕ VIII. САСТАВ И ОБОЛЕНОСТ ИЗДУВНИХ ГАСОВА НА МОТОРНИМ ВОЗИЛИМА

Члан 158.

- (1) У складу са Европском директивом 2003/26/ЕС дефинишу се следеће максималне вриједности појединих загађујућих материја у издувним гасовима у моторима изведеним као:
 - a) Бензински мотори без катализатора и сонде, односно бензински мотори с катализатором али без сонде, концентрација угљен моноксида (CO), при броју окретаја мотора на празном ходу, не смије прелазити:
 1. 4,5 % запреминског дијела за моторна возила регистрована по први пут прије 1.10.1986. при температури уља у мотору од најмање 80 °C;
 2. 3,5 % запреминског дијела за моторна возила регистрована по први пут послије 1.10.1986. при температури уља у мотору од најмање 80 °C.
 - b) Бензински мотори с регулисаним трокомпонентним катализатором концентрација угљен моноксида (CO), након што је мотор постигао радну температуру, тј. минималну температуру уља од најмање 80 °C при броју окретаја мотора на празном ходу, не смије прелазити вриједност прописану од стране производијача возила. Радна температура и број окретаја мотора на празном ходу требају бити прописане од стране производијача возила. Концентрација угљичног моноксида (CO) и вриједност фактора ваздуха при повећаном броју окретаја мотора не смију прелазити вриједност прописану од стране производијача возила. Повећан број окретаја мотора мора бити прописана од стране производијача возила. Ако подаци производијача нису познати, садржај угљен моноксида (CO) и вриједност фактора зрака не смију прелазити:
 1. CO 0,5% запреминског дијела при броју обртаја мотора на празном ходу;
 2. CO 0,3% запреминског дијела при броју обртаја мотора не мањим од 2000 мин⁻¹
 3. Вриједност фактора ваздуха = 1,00 ± 0,03
- (2) Дизел мотори након што је постигао радну температуру прописану од стране производијача возила, тј. минималну температуру уља од најмање 80 °C, средњи коефицијент зацрњења испушног плима (κ) након три или више слободних убрзања неоптерећеног мотора од брзине окретаја на празном ходу до највеће брзине окретаја не смије прелазити вриједност прописану од стране

производиоца возила. Ако подаци производиоца о средњем коефицијенту за прањења и радној температури мотора нису познати онда средњи коефицијент за прањења испусног гаса к не смије прелазити вриједност:

- a) $k = 2,5 \text{ m}^{-1}$ за усисне моторе
- b) $k = 3,0 \text{ m}^{-1}$ за прехранјиване моторе
- c) $k = 1,5 \text{ m}^{-1}$ за Euro 4 и Euro 5 моторе

(3) Количине штетних материја наведене у првом ставу не односе се на сљедећа возила:

- a) возила опремљена с бензинским двотактним моторима;
- b) возила опремљена бензинским моторима ако су произведена прије 1970. године;
- c) возила опремљена бензинским моторима ако им конструкцијска брзина није већа од 50 km/h;
- d) возила опремљена дизелским моторима ако су произведена прије 1980. године;
- e) возила опремљена дизел моторима ако им конструкцијска брзина није већа од 30 km/h

(4) Код возила на алтернативна погонска горива (CNG, LPG) приликом одређивања количине штетних материја у издувним гасовима користи се гориво које даје неповољнију емисију.

ПОГЛАВЉЕ IX. ТЕХНИЧКИ УСЛОВИ КОЈИМА МОРАЈУ ОДГОВАРАТИ ПОЈЕДИНИ УРЕЂАЈИ НА ВОЗИЛИМА

Члан 159.

(1) Под техничким условима којима морају одговарати поједини уређаји на возилима, у смислу овог Правилника, подразумијевају се технички нормативи што се прописују за поједине врсте тих уређаја.

(2) Технички нормативи за оцјену ефикасности система кочења моторних и прикључних возила износе:

КАТЕГОРИЈА ВОЗИЛА	РАДНО КОЧЕЊЕ		ПОМОЋНО КОЧЕЊЕ			
	Коефицијент кочења	Сила активирања		Коефицијент кочења	Сила активирања	
		Ножно активирање	Ручно активирање		Ножно активирање	Ручно активирање
z [%]	f [daN]	f [daN]	z [%]	f [daN]	f [daN]	
Бицикли с мотором (L1, L2, Lb)	40	50	20	20	50	20
Мотоцикли (L3, L4, L, L7)	45	50	20	20	50	20
Путничка возила (M1)	50	50	-	20	50	40
Аутобуси (M2, M3)	50	70	-	20	70	60
Теретна возила (N1, N2, N3)	45	70	-	20	70	60
Прикључна возила (O1, O2, O3, O4)	45	Р _M бар	6,5	-	20	-
Трактори	25	60	-	15	30	-
Тракторске приколице	25	-	-	15	-	-

(3) Технички нормативи из става (2) овог члана примјењују се на возила под сљедећим условима:

- a) возила се испитују у статичким условима испитивања на ваљцима за испитивање сile кочења;

- b) површина ваљака на којима се испитују кочнице мора бити довољног коефицијента трења, минимално 0,5;
- c) температура диска или ваљске површине бубња кочнице не смије износити више од 100 °C;
- d) код испитивања возила с двоструком или вишеструком осовином мора бити обезбиђено да ниво испитивање осовине не буде нижа од осталих осовина.

(4) Нормативи из става (2) овог члана примјењују се тако да се сума сила кочења на ивици свих точкова које настају непосредно прије блокирања точка (или сума сила кочења активираних максималним силама активирања) подијели с тежином возила увећаном за тежину терета који се тренутно налази у њему и помножи с константом 100. Овако добијени резултат мора бити већи или једнак прописаној вриједности коефицијента кочења.

(5) Разлика сила кочења за радну кочницу на точковима исте осовине не смије бити већа од 25%, а за помоћну кочницу 30%. За израчунавање постотка разлике сile кочења на истој осовини узимају се сile кочења које настају непосредно прије блокирања точкова или сile кочења активирање максималним силама активирања. За основницу израчунавања постотка разлике сile кочења точка на истој осовини узима се већа сila кочења.

(6) Неједноликост сile кочења на точку не смије бити већа од 20%. Постотак неједноликости сile кочења израчунава се на приближно половини сile кочења која изазива блокаду. За основницу израчунавања постотка неједноликости сile кочења узима се већа сila кочења.

(7) Код возила која имају два круга кочења у случају отказа једног круга преостали круг треба осигурати кочни коефицијент од 15%. Систем кочења радне кочнице треба бити такав да издржи максималну силу на папучицу кочнице од 100 daN.

(8) На свим возилима која имају уграђене уређаје или програме за аутоматску регулацију сile кочења пропорционално промјени оптерећења, морају бити на видљивом мјесту постављени сви технички подаци за подешавање тог уређаја.

(9) Возила која се не могу испитати на статичком испитивању кочница (ваљцима) испитују се кочењем у вожњи на равној и сувој асфалтној површини, кориштењем декцелерометра - уређаја за мјерење успорења возила. Овако добијено успорење мора бити веће или једнако од апсолутне вриједности коефицијента кочења помноженог с 10. Минимална почетна брзина током ових испитивања износи 50 km/h за путничка возила, 40 km/h за друга моторна возила, а за моторна возила која не могу постићи те брзине 80% од њихове максималне брзине.

(10) Радна и специјална возила која на равном путу не могу развити брзину већу од 55 km/h могу имати смањени коефицијент кочења за 30% од прописаног за радно и помоћно кочење.

(11) Температура испаравања текућине у кочионом систему не смије бити нижа од 155 °C.

Члан 160.

(1) Паркирна кочница моторног односно прикључног возила кад је оно одвојено од вучног возила, мора обезбиједити непокретност возила оптерећеног до највеће допуштене масе на нагибу од 18%, а да притом возило није кочено на други начин.

(2) Паркирна кочница скупа возила мора обезбиједити непокретност цијелог скупа возила на нагибу од 12%, а да притом скуп возила не буде кочен на други начин.

(3) Сила којом се дјелује на команду паркирне кочнице, у колико паркирна кочница није изведена као помоћна кочница, не смје бити већа од 40 daN за путничка аутомобиле и тракторе, односно 60 daN за остала моторна возила.

Члан 161.

(1) Успоравач за дуготрајно успоравање моторног возила из члана 18. став 8. са или без прикључног возила а при највећој допуштеној маси мора имати могућност (упоравања) задржавања константне брзине од 30 km/h, у одговарајућем степену преноса на спусту од 7% и дужини пута од 6 km.

(2) Моторно возило које не задовољава услов из става 1. овог члана смје вући прикључно возило само ако:

- a) има могућност активирања радне кочнице прикључног возила без активирања своје радне, помоћне и паркирне кочнице;
- b) прикључно возило има свој успоравач и ако га возач вучног возила може за вријеме вожње активирати.

(3) Након 1.7.1996. године не смјује се први пут регистровати у Босни и Херцеговини прикључна возила која имају властити електромагнетски успоравач, а који дјелује на елементе радне кочнице.

Члан 162.

(1) Свјетлосни спон кратког свјетла мора освијетлити најмање 40 m, а највише 80 m пута, а свјетлосни спон дугог свјетла најмање 100 m пута испред возила ноћу, при нормалној видљивости и то при подједнакој оптерећености моторног возила на водоравној површини.

(2) Свјетла за маглу на моторном возилу морају бити изведена и подешена тако да освијетљени дио равног пута није дужи од 35 m.

(3) Кратко свјетло на бицикли или бицикли с мотором мора бити изведен и подешено тако да освијетљени дио равног пута није дужи од 50 m ни краћи од 10 m.

Члан 163.

(1) Уређај за давање звучних сигнала уgraђен на возилу мора производити звукове јачине:

- a) на моторним возилима, која спадају у категорију возачке дозволе A1, A, B, B1, најмање 76 dB(A);
- b) на моторним возилима, која спадају у категорију возачке дозволе C1, C, најмање 80 dB(A);
- c) на моторним возилима, која спадају у категорију возачке дозволе D1, D, најмање 93 dB(A).

(2) Јачина звука звучних сигнала уgraђених на возилу утврђује се на отвореном и равном простору промјера најмање 20 m, при чему се микрофон фонометра мора налазити на висини од 0,5 m до 1,5 m и на удаљености од 7 m испред возила, а мотор не смје радити.

(3) Уређаји за давање звучних сигнала, као што су звонце, труба или сирена на бициклима или бицикли с мотором, морају бити уgraђени и изведени тако да им јачина звука не смје бити мања од 70 dB(A).

(4) Уређај за давање звучних сигнала на моторним возилима не смје производити звук јачине веће од 104 dB(A).

Члан 164.

(1) Највише границе допуштене вањске буке за поједина возила не смјује прелазити следеће вриједности у складу са ECE R 41, 53 и 63:

- a) за моторна возила на два точка и то за:
 - 1. бицикле с мотором који развијају максималну брзину до 25 km/h - 66 dB(A);
 - 2. бицикле с мотором који развијају максималну брзину преко 25 km/h - 71 dB(A);
 - 3. лаке мотоцикле чија је радна запремина до 80 cm³ - 75 dB(A);
 - 4. мотоцикле чија је радна запремина у дијапозону 80-175 cm³ - 77 dB(A);
 - 5. мотоцикле чија је радна запремина 175 cm³ - 80 dB(A);
- b) за моторна возила на три точка - 85 dB(A);
- c) за моторна возила са 4 и више точкова и то за:
 - 1. путничка и комбинована возила - 74 dB(A);
 - 2. аутобусе чија је снага мотора до 150 kW - 78 dB(A)
 - 3. аутобусе чија је снага мотора преко 150 kW - 80 dB(A)
 - 4. путничка и комбинована возила укупне дозвољене масе до 2 t - 76 dB(A)
 - 5. путничка и комбинована возила укупне дозвољене масе у дијапозону 2-3,5 t - 77 dB(A)
 - 6. теретна возила чија је снага мотора до 75 kW - 77 dB(A)
 - 7. теретна возила чија је снага мотора у дијапозону 75-150 kW - 78 dB(A)
 - 8. теретна возила чија је снага мотора преко 150 kW - 80 dB(A)

(2) За возила која су у експлоатацији дуже од једне године, највиша граница допуштене вањске буке износи за 3 dB(A) више од највише границе предвиђене у ставу 1. овог члана за ту врсту возила.

Члан 165.

(1) Уређаји и опрема који се накнадно уgraђују на возило (замјена постојећих или уградња додатних дијелова) морају бити одобреног типа, а у складу са Правилником о хомологацији возила и Правилником о сертификовашу возила и условима које организације за сертификоваше морају испунити.

(2) Возила која се први пут региструју у Босни и Херцеговини морају бити опремљена дијеловима одобреног типа, а у складу са Правилником о хомологацији возила.

(3) Возила у власништву дипломатских и конзулатарних представништва, мисије страних држава и представништва међународних организација у Босни и Херцеговини и њиховог особља (возила обиљежена дипломатским табличама) те возила босанскохерцеговачких грађана повратника из иностранства, ако су та возила користили у држави из које исељавају, не морају имати уређаје и опрему на возилу одобреног типа хомологирану у складу с важећим ECE правилницима у Босни и Херцеговини, на основу прописаног одобрења.

(4) Одобрење из става 3. овог члана ће по захтјеву власника возила издавати Министарство.

(5) Одредбе овог члана не примјењују се за возила оружаних снага БиХ и полицијских агенција у БиХ, уколико су то возила врло уско специјализоване намјене и као таква се не користе ни у једном другом сегменту друштва.

Члан 166.

Министарство може на захтјев власника возила која се први пут региструју у Босни и Херцеговини, ако су старија од 30 година и ако њихови власници имају потврду о припадности old-timer клубу, донијети одлуку о изузету примјене појединих одређених одредби из овог Правилника.

ПОГЛАВЉЕ X. ПРЕЛАЗНЕ И ЗАВРШНЕ ОДРЕДБЕ

Члан 167.

Ступањем на снагу овог Правилника, престаје примјена свих прописа који су регулисали димензије, укупну масу и

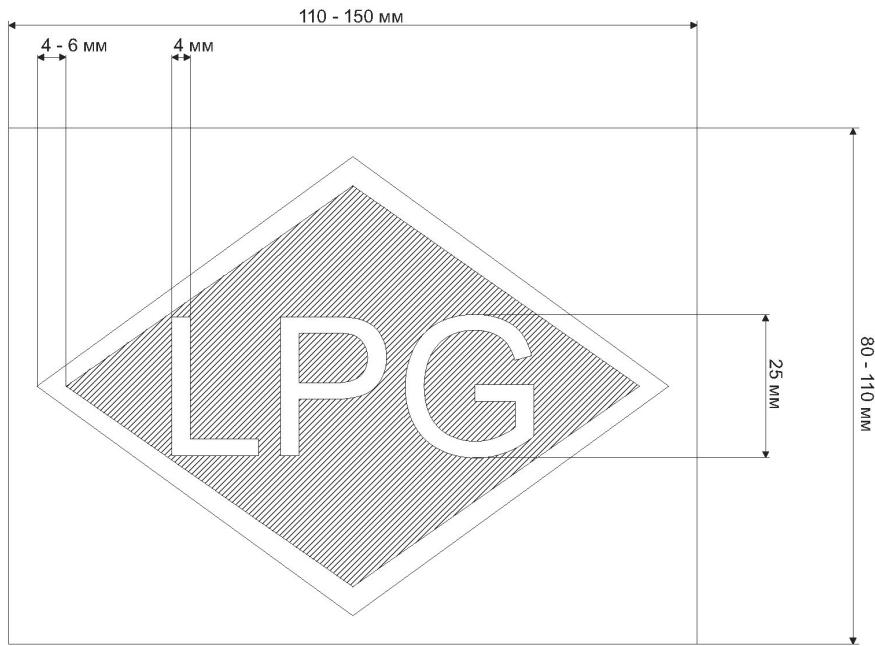
осовинско оптерећење возила, уређаје и опрему коју морају да имају возила и основне услове које морају да испуњавају уређаји и опрема у саобраћају на путевима у Босни и Херцеговини.

Члан 168.

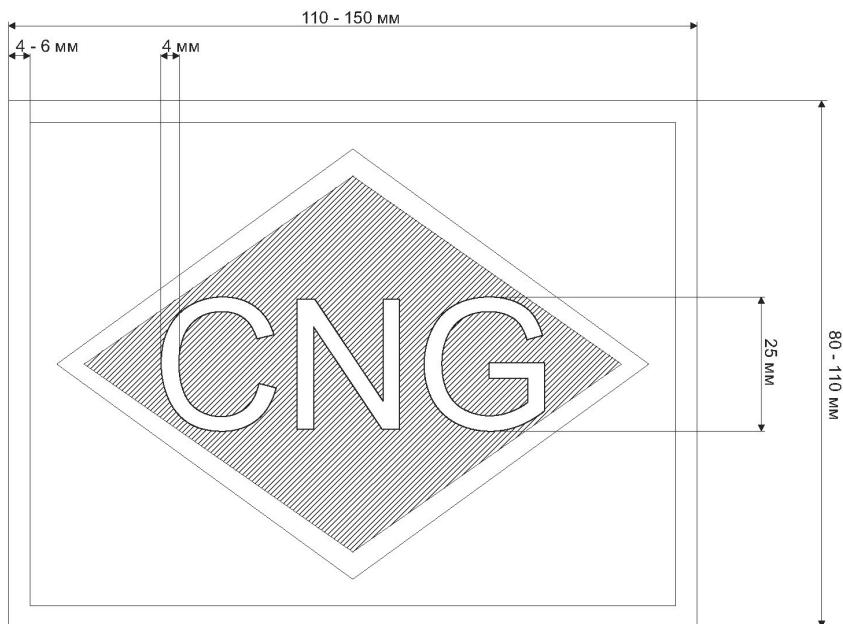
Овај Правилник ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у "Службеном гласнику БиХ", а објавиће се и у службеним гласилима ентитета и Брчко Дистрикта Босне и Херцеговине.

Број 01-02-2-328-20/07
22. марта 2007. године
Сарајево

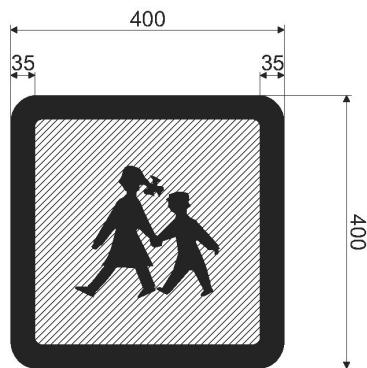
Министар
др **Божо Љубић**, с. р.

Прилог број 1**Наљепница за означавање возила на плински погон LPG и CNG**

- зелена

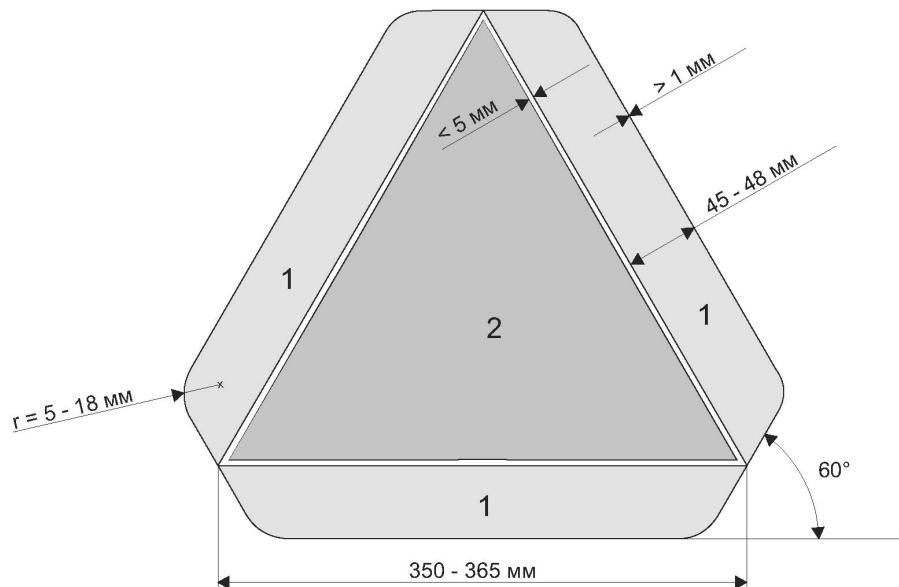
- зелена

Прилог број 2**Ознака за возила којима се врши превоз дјеце**

[white square] - бијела

[diagonal hatching] - наранчаста

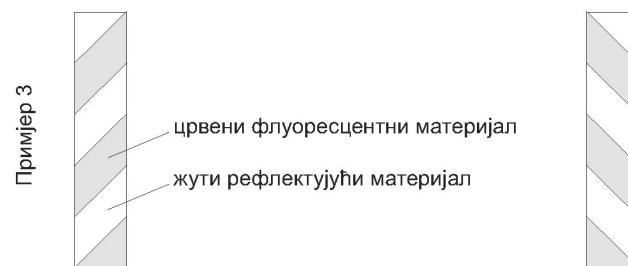
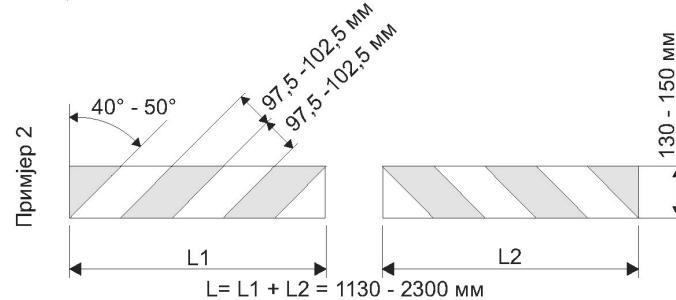
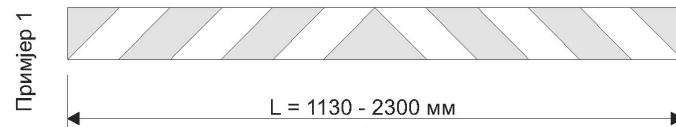
[black square] - црна

Прилог број 3**ТАБЛА ЗА ОЗНАЧАВАЊЕ "СПОРИХ" ВОЗИЛА**

1 - црвени ретрорефлектијући материјал
2 - црвени флуоресцентни материјал

Прилог број 4

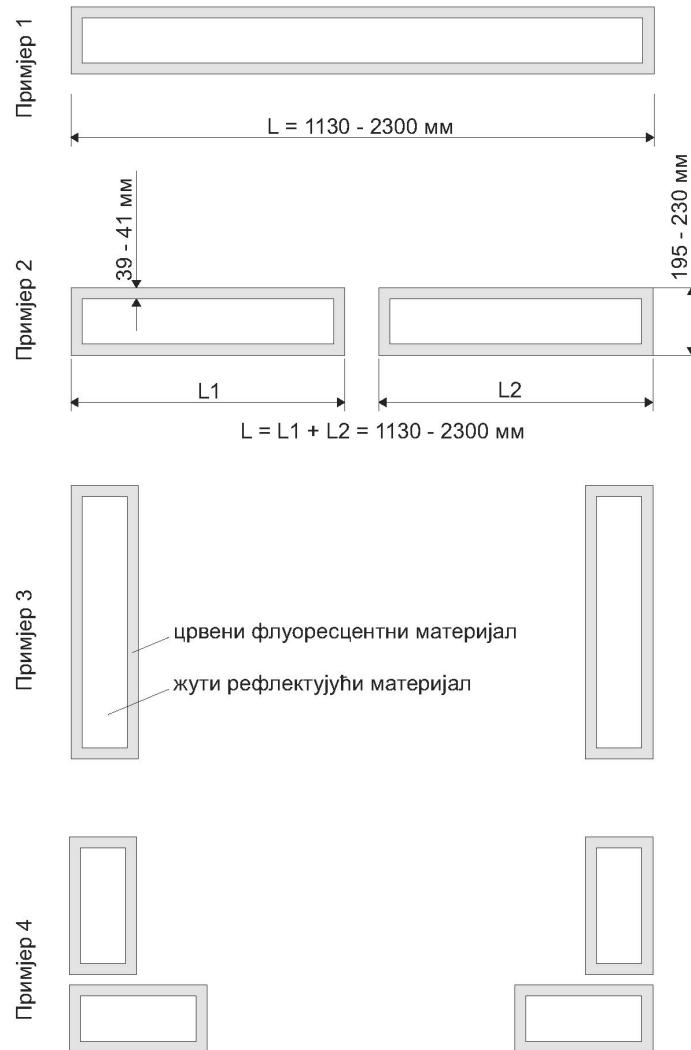
**ТАБЛЕ ЗА ОЗНАЧАВАЊЕ “ТЕШКИХ ВОЗИЛА”
НАМИЈЕЊЕНИХ ЗА УГРАДЊУ НА МОТОРНА ВОЗИЛА**

Напомена: Ако су на моторном возилу уградјене двије или четири табле збир њихових дужина мора бити једнак дужини из примјера 1

Прилог број 5

**ТАБЛЕ ЗА ОЗНАЧАВАЊЕ “ДУГИХ ВОЗИЛА”
НАМИЈЕЊЕНИХ ЗА УГРАДЊУ НА ПРИКЉУЧНА ВОЗИЛА**

Напомена: Ако су на моторном возилу уграђене двије или четири табле, збир њихових дужина мора бити једнак дужини из примјера 1